

Univerzita Karlova v Praze

Přírodovědecká fakulta

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní obor: Globální migrační a rozvojová studia

Vztah transnacionálního chování a integrace: Příklad
mongolských migrantů v Praze

Transnationalism and integration: The case of Mongolians in Prague

Diplomová práce

Bc. Veronika ŠLAUEROVÁ

Vedoucí práce: prof. RNDr. Dušan Drbohlav, CSc.

Praha, 2018

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 16. 4. 2018

Bc. Veronika Šlauerová

Děkuji profesoru RNDr. Dušanu Drbohlavovi, CSc. za odborné vedení práce, podnětné připomínky a čas, který mi věnoval při konzultacích.

Abstrakt

Mongolská migrace do Česka má již dlouholetou tradici, od dob bývalého politického režimu. Dnes žije na území České republiky přes šest tisíc mongolských imigrantů, a přesto akademická půda postrádá více výzkumů na téma integrace této menšiny. Zároveň ani česká společnost si není vědoma přítomnosti tolika Mongolů, kteří jsou častěji označováni za Vietnamce anebo Číňany. Od devadesátých let minulého století zároveň probíhá studium transnacionalismu jako potenciálního faktoru brzdící proces integrace. Na výzkumu mongolské integrace, který byl pojat jako případové studie, tato práce analyzuje transnacionální chování cizinců (posílání remitencí, mobilita a kontakt s rodinou a přáteli v zemi původu) a pomocí výsledků rozhovorů se snaží zjistit, zdali mají transnacionální praktiky vliv na proces integrace včetně snahy nalézt další faktory. Výsledky výzkumu ukazují velkou míru transnacionality, která se ale nezdá být jediným determinantem úspěšného či neúspěšného začlenění cizince.

Klíčová slova: Mongolové, Česká republika, migrace, integrace, transnacionalismus

Abstract

Mongolian migration to the Czech Republic has had a long tradition, since the beginning of a former political regime. Nowadays, there are more than six thousand Mongolian immigrants living on the Czech territory, nonetheless, we lack more valuable research done on integration of this minority. At the same time the Czech society is not very well aware of this number of foreigners of Mongolian origin and they are more often assumed to be Vietnamese or Chinese. Since the early 1990s, studies on transnationalism have explored the empirical patterns of migrants' transnational practices and observed whether they coexist with indicators of integration. The research on Mongolian integration presented in this master's thesis was carried out as a case study focusing on analysis of transnational behavior of immigrants (sending remittances, mobility and regular contact with family and friends in a country of origin). Based on the results coming out of completed interviews, this thesis tries to find whether this behavior has an impact on immigrants' process of integration. It also seeks to find other potential factors that

might have a significant influence. The results of this research reveal quite high rate of transnational practices, yet it does not seem to be the only determinant of a successful or unsuccessful integration.

Key words: Mongolians, Czech Republic, migration, integration, transnationalism

Obsah

1. Úvod.....	9
2. Cíle práce a výzkumné otázky.....	11
2.1. Cíl práce	11
2.2. Hlavní výzkumné otázky	11
3. Metodologie	12
4. Teoretická východiska práce.....	13
4.1. Integrovaná politika a integrační modely	13
4.2. Proces integrace	14
4.2.1. Dimenze sociální integrace	17
4.2.2. Separace přistěhovalců.....	18
4.2.3 Měření integrace	20
4.4. Diverzifikovaná společnost	21
4.5. Transnacionální chování migrantů.....	22
4.5.1. Mobilita migrantů	24
4.5.2. Remitence	26
4.5.3. Transnacionalismus versus integrace	27
4.5.4. Měření transnacionalismu	30
5. Kontextuální část	31
5.1. Vývoj přistěhovalectví ČR	31
5.1.1. Vývoj přistěhovalectví v ČSR do roku 1989	31
5.1.2. Vývoj přistěhovalectví v ČR po roce 1989.....	33
5.2. Vývoj integrační politiky ČR	35
5.3. Model integrace cizinců v ČR.....	38
5.4. Charakteristika migrace Mongolů do ČR	39
5.4.1. Česko-mongolské vztahy	40
5.4.2. Vývoj počtu mongolských přistěhovalců	40
5.4.3. Zprostředkovatelé v mongolské migraci.....	42
5.4.4. Obecná problematika pobytu Mongolů v ČR.....	43
5.4.5. Projekty nevládních organizací pro Mongoly v ČR	44
5.4.6. Organizace a aktivity zaměřené na Mongolské imigranty v ČR.....	45
5.4.7. Výzkum v oblasti mongolské migrace.....	45
5.4.8. Pracovní aktivity Mongolů v ČR	46

5.4.9. Kulturní specifika Mongolů	46
6. Realizace výzkumu v ČR	48
6.1. Sběr dat	48
6.2. Charakteristika informantů	50
6.3. Limity výzkumu	52
7. Výsledky výzkumu	53
7.1. Situace před odjezdem	53
7.2. Integrovaná dimenze	54
7.2.1. Účel pobytu	54
7.2.2. Bydlení	55
7.2.3. Subjektivní vnímání integrace	56
7.2.4. Interakce s majoritní společností	57
7.3. Transnacionální chování	59
7.3.1. Remitence	59
7.3.2. Komunikace mezi Českem a Mongolskem	60
7.3.3. Návštěva Mongolska	60
7.4. Vztah transnacionalismu a integrace	63
8. Závěr	68
Seznam použité literatury a zdrojů	71

Seznam grafů, tabulek a obrázků

Graf 1: Vývoj celkového počtu legálně pobývajících občanů Mongolska v ČR mezi lety 1994 a 2016.....	41
Graf 2: Vývoj počtu Mongolů v ČR podle druhu pobytu mezi lety 2010 a 2016.....	42
Tabulka 1: Vývoj počtu Mongolů v ČR podle druhu pobytu mezi lety 2010 a 2016.....	42
Tabulka 2: Základní charakteristiky informantů.....	51
Tabulka 3: Přehled transnacionálních aktivit informantů.....	61
Obrázek 1: Prostorové rozmístění Mongolů žijící v Praze.....	56

1. Úvod

Transnacionalismus je studován od devadesátých let minulého století a stal se stěžejní metodou pro výzkum dočasných hranice-překračujících aktivit migrantů. Transnacionální migranti specifickým způsobem spojují cílovou zemi své migrace a jejich mateřskou zemi. Někteří autoři se domnívají, že transnacionalismus je nový fenomén, jiní argumentují, že probíhá současně s pracovní migrací, která probíhala již v minulosti (Tsakiri, 2005). Podle moderních integračních přístupů se zdá, že transnacionalismus oslabuje adaptační procesy imigrantů v přijímací společnosti a to z důvodů udržování ekonomických, sociokulturních a politických vazeb se zemí původu.

Tato práce se právě na vztah transnacionality a integrace zaměřuje na příkladu mongolských imigrantů v Praze. Práce vznikla na základě terénního výzkumu, který probíhal od července do prosince roku 2017 a byl proveden pomocí tematicky orientovaných biografických rozhovorů s deseti informanty. Motivací k vypracování tohoto tématu byl nedostatek provedených výzkumů a akademických prací na téma integrace a transnacionalismu v případě mongolské menšiny v České republice. Navíc integraci je velmi zajímavé a důležité studovat v české společnosti, ve které převládá uzavřený přístup vůči imigraci.

Cílem práce je popsat transnacionální chování vybraného vzorku, na základě výpovědí analyzovat vztah transnacionalismu a jejich procesu začlenění a v neposlední řadě najít jiné faktory, které brzdí integraci. Práce je rozdělena na tři části: teoretickou, kontextuální a empirickou. Teoretická část představuje tři typické modely integrace a pojetí dimenzí sociální integrace používané v této práci podle Bosswicka a Heckenmanna (2006). Dále je zde rozpracováno teoretické pojetí transnacionalismu, včetně zkoumaných aktivit, jako je například mobilita a remitence. Kontextuální část pojímá popis vývoje přistěhovalectví do ČR již v minulém století, kdy Mongolové začali poprvé přijíždět a vývoj integrační politiky Česka. Tato část také obsahuje základní charakteristiku Mongolska s cílem přiblížit zemi, ze které Mongolové do ČR přijíždějí. Na ni pak navazuje shrnutí česko-mongolských vztahů a historie mongolské migrace do ČR. Kapitola obsahuje i údaje o vývoji počtu Mongolů v ČR. Empirická část této práce se věnuje především způsobu získání dat, tedy realizaci polo-strukturalizovaných rozhovorů s deseti mongolskými migranty na území ČR, a způsobu práce s daty a s charakteristikami respondentů. Nejrozsáhlejší je pak

kapitola sedmá, ve které jsou analyzovány informace získané z rozhovorů s Mongolskými migranty v Praze včetně odpovědí na výzkumné otázky.

2. Cíle práce a výzkumné otázky

2.1. Cíl práce

Cílem práce je popsat transnacionální chování mongolských imigrantů v Praze a zjistit zdali jejich transnacionální aktivity ovlivňují jejich začlenění do české společnosti. Dalším cílem je rovněž stručně zaznamenat jakékoliv jiné faktory, které mohou hrát roli při brždění procesu integrace jedince do majoritní společnosti. Struktura empirické části této diplomové práce vychází z předpokladu, že jednotlivci mající společný původ, mají také podobné integrační tendence a zkušenosti.

2.2. Hlavní výzkumné otázky

Empirická studie se pokusila zodpovědět následující otázky:

- Chovají se mongolští imigranti transnacionálně? Pokud ano, o jaké aktivity se nejčastěji jedná?
- Má transnacionalismus vliv na proces integrace Mongolů?
- Jaké důležité faktory se podílejí na procesu integrace Mongolů do české společnosti?

3. Metodologie

Vzhledem k tomu, že hlavním cílem bylo prozkoumat, zdali se mongolští imigranti v Česku chovají transnacionálně, byla pro výzkum vybrána metoda případové studie. Práce se dělí na tři části, teoretickou, kontextuální a empirickou s popisem vlastního výzkumu.

Při zpracovávání tématu integrace a transnacionalismu, byla pro teoretické a kontextuální ukotvení problematiky použita metoda rešerše a posléze metoda kompilace materiálů. Nejprve bylo nutno vybrat relevantní literaturu, analyzovat daný text a následně interpretovat získané poznatky. K dané problematice bylo možno získat dostatečné množství informací, jelikož se v posledních letech o migraci Mongolů do ČR zajímá stále více akademiků a mladých výzkumníků. Hlavními zdroji pro tuto práci byly hlavně odborné publikace v anglickém jazyce, v tištěné i internetové podobě, novinové články a především výzkumné studie. Jako zdroj informací sloužily i webové stránky Ministerstva vnitra České republiky, Mezinárodní organizace pro migraci anebo jiných nevládních organizací shromažďující aktuální dění o migraci v Česku.

V empirické části práci, ke studiu transnacionálního chování mongolských cizinců v Praze, byla použita kvalitativní metoda polo-strukturovaných rozhovorů a pozorování v rámci doplňkových výzkumných aktivit. Metodologie této části je plně popsána níže (viz. kapitola 6).

4. Teoretická východiska práce

4.1. Integrační politika a integrační modely

Odlíšné způsoby vzniku a odlišná sebezpojetí různých národů je předurčují k upřednostňování jednoho či druhého principu v přístupu k migrantům a přistěhovalcům, tedy k otevřenosti a inkluzi nebo naopak k uzavřenosti a exkluzi. Neexistuje-li jediná národní kultura s jedinou sadou hodnot závaznou pro všechny subkultury, pak také není možné chtít po přistěhovalcích, aby se do ní asimilovali (Baršová a Barša, 2005).

Integrační politiky, které jsou součástí migračních politik, se na úrovních států liší v tom, koho, jak a do jaké míry začlenit imigranty do majoritní společnosti (Favell, 2001). Integrační politiky se v dnešních moderních státech opírají především o princip svobody a rovnosti všech lidí a princip suverenity a zájmů daného národa (Baršová a Barša, 2005). Přestože je integrační politika především v režii jednotlivých států, mezi evropskými státy je do jisté míry řízena Evropskou unií. Mezi aktuální evropské prioritní přístupy k úspěšné integraci patří: podpora migrantů ještě před výjezdem ze země původu, vzdělání a školení (online jazykové kurzy pro nově příchozí cizince, rozšiřování dovedností a vzdělání rezidentů třetích zemí, odstraňování bariér ve vzdělávání dětí cizinců), poskytování zaměstnání, přístup k základním službám a aktivní participace cizinců v nové společnosti například skrze kulturní anebo sportovní události (Cizinci, 2015 b). Popisovány bývají tři základní integrační modely, které tvoří pomyslnou škálu a míru začlenění imigranta do majoritní společnosti (Joppke, 2007).

Na jedné straně této škály se nachází *model segregace* (vylučovací model), který podporuje eliminaci styku minoritní a majoritní skupiny. Začlenění minority do společnosti se odehrává pouze na ekonomické úrovni, nikoli na úrovni kulturní či politické. Imigranti nemohou obdržet občanství, nemohou volit ani získat sociální podporu státu. Tento model se v oblasti integrační politiky jeví jako diskriminační a do konce 90. let byl součástí migrační politiky Německa, které chápalo etnicko-kulturní odlišnost jak překážku integrace (Tollarová, 2006).

Naproti tomu je *model asimilace* neboli model naprostého splynutí minoritní a majoritní skupiny. Asimilace je zde jednostranný proces adaptace příchozího migranta do většinové společnosti. Míra asimilace a zapojení se do majoritní

společnosti tedy závisí především na přistěhovalém jednotlivci. Imigrant ztrácí svá kulturní a specifika a sociální rysy, což přirozeně vede k rychlejší asimilaci (Barša, 1999). Asimilovaný imigrant snadno získává občanství a s ním i práva a povinnosti právoplatného občana státu. Typickým příkladem země uplatňující asimilační model byla Francie, která poskytovala možnost naturalizace (získání občanství) za cenu zanechání minoritních odlišností (například nošení šátku muslimských přistěhovalců), (Joppke, 2007).

Dalším modelem je *model multikulturalismu*, který stojí na opačném konci pomyslné integrační škály. Uznává a podporuje rovnost všech zastoupených etnik a kultur v zemi a usiluje o jejich zapojení do společenských struktur. Model multikulturalismu předpokládá inkorporaci jednotlivců a jejich participaci bez ztráty socio-kulturní a etnické identity. Stát je v rámci tohoto modelu aktivní především ve vytváření a modifikaci státních institucí, které reflektují a podporují odlišnosti jednotlivých minoritních a etnických skupin. Na rozdíl od předcházejících dvou modelů, stát vstupuje do integračního procesu a imigrantům nabízí stejná práva ve všech společenských sférách, aniž by se od nich očekávalo, že se vzdají svých specifík. Země využívající tento model do konce 90. let byla například Velká Británie (Castells, Miller, 2009).

Integrační politiky evropských států se však v současnosti mění a přizpůsobují aktuálnímu imigračnímu trendu. Proto se dnes hovoří o čtvrtém modelu, tzv. *modelu občanské integrace*, který spojuje nejefektivnější prvky asimilačního a multikulturního modelu. Jeho hlavním cílem je nastolit rovnováhu mezi požadavky uchování nezbytné společenské soudržnosti, která vyžaduje míru přizpůsobení a hodnotám hostitelské společnosti ze strany přistěhovalců, na jedné straně a respektem ke kulturní různorodosti a identitě na straně druhé (Baršová a Barša, 2005).

4.2. Proces integrace

Vědci předpokládají, že největší problémy bude mít s přizpůsobením v nové společnosti první generace migrantů. Například Češi, Němci nebo Švédové v USA se relativně dobře sžívali s tamním prostředím a generačně se úspěšně přizpůsobovali novému životu. Ne u všech skupin bychom však mohli říci totéž a také ve všech

zemích bychom takový model aplikovat nemohli. Není taky zcela totožná evropská a americká zkušenost (Esser, 2004). Důležitou roli hrají historicky dané sociální, politické a ekonomické instituce zemí, které přijímají cizince a vytvářejí bariéry anebo příležitosti pro integraci a inkluzi cizinců (Alba, Foner, 2017). Například, co se týče prostorové organizace, noví imigranti se zpravidla usídlují v místech, kde již existují komunity lidí stejného původu. A jednou z příčin jak se nově příchozí imigranti usídlili na místech s nízkou zalidněností přistěhovalců, byl právě zásah vládních orgánů. Nucené rozptýlení bylo zavedeno především proto, aby se zamezilo tlaku na infrastrukturu v největších městech, s největším počtem obyvatel.

Proces integrace se může z nejrůznějších příčin zpomalit nebo zastavit, také neprobíhá ve všech oblastech života stejně rychle. Jedinec nebo skupina prochází určitými stádii přizpůsobení. Nejprve se jedná o základní přizpůsobení, které na jedinci nebo skupině nezanechává závažné stopy, nemění jejich etno-kulturní profil. Jedná se o stádium, které se často nazývá *akomodace* a evokuje představu, jako by se čochka přizpůsobovala světlu (Bogardus, 1949).

Na toto stádium navazuje *akulturace*, jedinec jako by vrůstal do nové kultury. Pociťuje svoji jinakost vůči společnosti v cílovém prostoru migrace, ale mění se jeho etno-kulturní profil. Chová se jinak a myslí jinak než před migrací. Přizpůsobuje se podmínkám, což však ještě nemusí znamenat, že mu vyhovují. Variantní průběh akulturačních procesů předpokládal sociolog Chicagské školy Bogardus. S ohledem na utváření mocenských vztahů uvažuje tak zvanou *slepou akulturaci*, která nastává tím, že dvě kulturně diferencované skupiny žijí vedle sebe a vzájemně na sebe mimoděk hodnotově působí. Dalším typem je *vnucená akulturace*, při níž jedna skupina druhé implantuje hodnoty a normy násilím. Třetím typem je *dobrovolná akulturace*, jak říká Bogardus demokratická akulturace, která vychází z vědomí přejímání hodnot jedné kultury od druhé z toho důvodu, že se navzájem obě kultury respektují a oceňují. Takový typ kulturního transferu ústí do kulturního pluralismu (Bogardus, 1949).

Na akulturaci může navázat *asimilace*. Jedinec nebo skupina se přizpůsobují novým podmínkám, splývají s danou kulturou a cítí se být její organickou součástí. Asimilačních modelů byla zpracována celá řada. Jedním z nejznámějších je model sociologa Milтона Gordona, uveřejnění v publikaci *Assimilation in American Life* z roku 1964. Autor uvažuje o sedmi stádiích asimilace, z nichž to nejzákladnější je akulturace, přizpůsobení se oděvem, jazykem a základními zvyklostmi a to konečné je

asimilace občanská, kde jedinec hodnotově a normativně souzní s majoritní společností (Gordon, 1964).

Relativně srozumitelně působící model ale takto přímočaře probíhá jen velmi zřídka. Jednak v jedné generaci k asimilaci téměř nikdy nedochází, jednak je velmi sporné, kdy k asimilaci skutečně dojde. Stejnorodost by měla dosáhnout takové míry, že by se mělo jednat v podstatě o nevratný proces. Samotný vývoj v USA, kulturně relativistické tendence a revivalistická hnutí (hledání kořenů) po mnoha generacích pobytu imigrantů ukázaly problematičnost asimilačních konceptů. I Gordonova publikace sama ukazuje, že asimilace má řadu dimenzí a aspektů (Gordon, 1964).

Moderní teorie kulturní koexistence a konfliktu se začínají objevovat v průběhu 19. století v Evropě i ve Spojených státech amerických (USA). Zejména v USA reagují na přistěhovalecké proudy nejen z Evropy, ale také z Číny a dalších asijských zemí. Za průkopnickou osobu teoretického myšlení v oblasti problematiky kulturní koexistence je v USA považován Alexis-Henri Clérel de Tocqueville (Rudmin, 2009), který se ve svém díle *Demokracie v Americe* z roku 1835 vyjadřoval i k otázkám imigrace a asimilace. Jeho práce pochází z doby, kdy byla migrační salda na nový kontinent sice vysoká, ale nejvyšší příliv diverzifikovaných skupin z Evropy i z dalších míst světa měl teprve přijít. Zejména přelom 19. a 20. století je z hlediska mezilidského soužití v USA vysoce zátěžový. Teoretické koncepce, které podobné sociální situace doprovázejí, ilustrují sociální problémy, s nimiž se tehdejší společnost potýkala. Zajímavým dokladem je série sedmi textů *Sociální asimilace* Sarah E. Simons z roku 1901-1902. Samotný soubor textů je širokou komparací, v níž používá příklady mezilidského soužití od starověku až po současnost, přičemž teoretické zázemí autorka čerpala především z německé psychologie a sociologie. Ve svých tezích o asimilaci Sarah E. Simons uvádí (parafrázuji):

- Čím větší je množství kontaktních bodů mezi rasami, tím je rychlejší asimilace a naopak.
- Asimilace je spíše záležitostí psychologickou než biologickou. Je to spíše otázka společných myšlenek a institucí než mísení krve při smíšených manželstvích.
- Pokud se skupiny liší kulturní úrovní, kulturně vyšší prvky převládnu nad nižšími a to i v případě že vyšší kulturní elementy se nacházejí u skupiny podrobené.
- Čím jsou si kultury bližší, tím větší budou vzájemné kontakty.

- Čím jsou si dva prvky v celku podobnější, tím spíše bude jejich vzájemný vztah bližší reciprocitě.

- Čím je vědomí rasové odlišnosti větší, tím je větší rezistence vůči asimilaci.

Brubaker dodává, že asimilace etymologicky vzato neznamená zestejnění, nýbrž připodobnění, a že žádná sociální interakce není možná bez jisté míry takového vzájemného připodobnění či přiblížení aktérů, což nikterak neznamená, že by se jejich bytí muselo stát totožným ve všech aspektech (Brubaker, 2001).

Zmnožení životních stylů i zvýšení standardů lidských práv způsobilo, že v 60. letech dostává termín asimilace postupně pejorativní nádech, aby byl od konce tohoto desetiletí nahrazován termínem integrace. Ten již nepředpokládá přijetí jediné závazné kultury, neboť vychází z toho, že místo takové kultury koexistuje v liberální společnosti množství životních forem, jejichž případné konflikty se řeší prostřednictvím nestranných procedur liberálního státu. Tato redukce kulturních podmínek členství ve společnosti vede k multikulturalismu, kdy stát ctí individuální práva a svobody přistěhovalců, zaručuje jim ochranu jejich kulturních praktik, pokud nejsou v rozporu s liberálními principy (Baršová a Barša, 2005).

Termíny multikulturní společnost a multikulturalita jsou obecně užívané pro společnost, která projevuje několik forem diverzity. Čím více změn v životě jedince migrace vyžaduje, tím jsou také procesy přivykání na nové prostředí složitější. Lidem se často kompletně mění klimatické podmínky, jazykové zvyklosti okolí, politická kultura a náboženství v jejich novém prostředí. Takové změny jsou pro samotné migranty i pro přijímající společnost náročné, což dokazuje i mnoho států, které si neví rady s integrační politikou.

4.2.1. Dimenze sociální integrace

Na sociálním začleňování přistěhovalců v nové zemi se podílí několik dílčích mechanismů v různých oblastech sociálního života. Jedinec může být v některých segmentech společnosti integrován dobře a v jiných hůře. Společnost, do níž je jedinec integrován, navíc netvoří pouze lidé, ale i systémy (Uherek a kol., 2016). Na výzkumném poli migrace existuje několik typologií integračního procesu. K nahlédnutí hlouběji do problematiky integrace cizinců a zodpovězení výzkumných

otázek této práce jsem využila typologii sociální integrace Bosswicka a Heckmanna (2006), kteří rozlišují čtyři dimenze sociální integrace:

- strukturální integrace - zahrnuje získávání práv a přístup k základním institucím hostitelské společnosti (trh práce, vzdělávací systém, zdravotní služby, naturalizace, ubytování, přístup k občanské a politické participaci);
- kulturní integrace - zahrnuje osvojení si kulturních a společenských kompetencí hostitelské společnosti bez nutnosti zřít se svých původních (jazyk, informace o životě v majoritní společnosti, podpora kultury přistěhovalců);
- interaktivní integrace - zahrnuje přijetí a začlenění migrantů do vztahů a sociálních sítí hostitelské společnosti (společenské vztahy, kontakty s úřady a institucemi);
- identifikační integrace - zahrnuje znalost a identifikaci základních institucí hostitelské společnosti, zde se jedná především o subjektivní vnímání přistěhovaného jednotlivce, pocit identifikace s majoritní společností se může dostavit později (proces naturalizace, ztotožnění se se společností);

Procesy těchto dimenzí mohou být propojené, navzájem se podmiňovat anebo ovlivňovat (Bosswick a Heckenmann, 2006).

4.2.2. Separace přistěhovalců

Nejčastější teorií vysvětlující, proč vznikají ghetta a prostorové separace je ta, jež postuluje, že tyto koncentrace vznikají, protože imigranti chtějí žít v blízkosti lidí s podobnými zájmy a s lidmi, mluvícími stejným jazykem. Tato teorie předpokládá, že i segregovaný člověk dosáhne určité míry asimilace/ integrace a čím déle žije v nové zemi, tím méně je segregovaný. Čím větší je přistěhovalecká komunita, tím méně se segreguje a vytváří shluky. Protože když jich je hodně tak jsou v podstatě všude a nepotřebují vyhledávat svoje krajany a tak se shlukovat do určité oblasti. Tudíž větší skupiny přistěhovalců by měly zažít menší stupeň izolace (Cutler a Glaeser, 2004).

Residenční segregace bývá nejčastější při příjezdu do nové země (Ellis and Wright, 2005; Hall, 2009). Například ve Švédsku je segregace nejvyšší mezi čerstvými přistěhovalci z globálního jihu. Často žijí v residenčních čtvrtích, které jsou zejména obydlené imigranty různých národností globálního jihu. Na základě studií fenoménu segregace byly navrženy tři vysvětlení a příčiny: a) nedostatek ekonomických

prostředků k usazení se ve čtvrtích obydlených místními obyvateli, b) vlivy sociálních sítí a preference imigrantů bydlet v blízkosti jejich krajanů a c) diskriminace imigrantů na trhu bydlení. Efekt sociálních sítí tvrdí, že residenční koncentrace zvyšuje lokální sociální sítě, které jsou důležitým kanálem informací o práci. Residenční segregace může přispět k segregaci na pracovišti. Existuje důkaz, že se imigranti rozřazují do různých pracovních kategorií (Bygren, 2013; Kremer, Maskin, 1996). Důležitým důvodem je poptávka po pracovní síle v hostující zemi, produktivní charakteristiky imigranta a tendence zaměstnavatele nebrat v úvahu předchozí pracovní zkušenosti a vzdělání imigranta. Cizinci se obvykle v hostitelských zemích vyznačují vyšší intenzitou mobility než domácí obyvatelstvo (Anderson, 1996, Jánská, 2007). Představují flexibilní složku na trhu práce, neboť nemají k místu bydliště silné vazby jako domácí obyvatelé. Přesto mají tendenci se koncentrovat do určitého odvětví a do pracovních míst, které jsou lokalizovány jen na určitých místech ve městě. Prostorová distribuce pracovních příležitostí ale nezbytně nekoreluje s residenční distribucí imigrantů (Ellis a kol., 2004). Strömgren a kol. (2014) předpokládá, že imigranti, kteří se chtějí integrovat a mají zájem se naučit jazyk, mají větší tendenci se usadit a bydlet mezi místními. Na základě studie ve Švédsku tento autor zjistil, že v pracovním prostředí se imigranti integrují pomaleji než v residenčním prostředí. Rovněž zjistil, že prostorová de-segregace zvyšuje integraci na pracovišti mezi imigranty s pozitivním efektem na pravděpodobnost nalezení práce v méně segregovaných pracovištích. A to je podle něj důležité, protože pracovat s místními vede k vyšším příjmům pro imigranty (Tammaru a kol., 2010). Sociální vztahy jsou velmi často spojovány s prostorovými vztahy. Existuje přímý vztah mezi sociálním procesem asimilace a prostorovým vzorcem rozmístění (Park, 1926, Massey, 1984). Chicagská škola ve 20. a 30. letech vybuodovala teorie, které tvrdí, že vysoký stupeň segregace koexistuje s minimální asimilací imigranta v majoritní společnosti a nízká míra segregace koreluje s vysokým stupněm asimilace. Residenční rozptylování migrantů je nezbytné, ale ne dostačující podmínka pro sociální interakci. Nicméně, kde existuje residenční rozptýlení, tam je rovněž pravděpodobný výskyt sociální interakce (Peach, 2017).

4.2.3 Měření integrace

V Česku prozatím nebyla publikována studie, která by se empiricky zabývala naplněním integračních indikátorů pro migranty a majoritní společnost. Do hry totiž vstupuje několik významných překážek. Především použití indikátorů míry integrace je výrazně ztíženo nedostatkem či nedostupností datových zdrojů. V českých statistikách a datových zdrojích lze migranty obvykle odlišit pouze na základě cizí státní příslušnosti, což zmenšuje okruh osob, jejichž integraci by bylo třeba studovat. Používaná kategorie cizinec při sledování procesu integrace migrantů je nepřesná, protože se získáním statusu občana splynou ve statistikách s majoritní společností a nelze tak dále u nich měřit integrační proces. Zároveň získání občanství nemusí nutně znamenat, že je migrant do dané společnosti integrován, přestože podle Uherka (Uherka a kol., 2016) získání občanství by mělo být stvrzením úspěšnosti integračního procesu každého jednotlivého imigranta. Můžeme proto prezentovat pouze velmi základní a hrubé informace týkající se indikátorů integrace (Landeker, 1950-1951).

Pro popis socioekonomické integrace migrantů je obecně doporučováno měřit několik charakteristik spojených se zaměstnaností. Jelikož ekonomické důvody patří k hlavním důvodům imigrace do Česka, není nijak překvapivé, že i míra ekonomické aktivity cizinců je výrazně vyšší než u českých občanů. Proto jedním ze zásadních integračních indikátorů je míra nezaměstnanosti, neboť zaměstnání je považováno za nezbytnou součást procesu integrace. V Česku je nicméně hodnota míry nezaměstnanosti cizinců omezená, neboť občané třetích zemí, kteří nemají trvalý pobyt, nemohou být oficiálně nezaměstnaní. Při ztrátě zaměstnání musí obvykle opustit zemi, eventuálně změnit účel svého pobytu v ČR a získat tak nové ubytovací povolení. Statistiky týkající se nezaměstnanosti občanů třetích zemí nejsou veřejně známé a to i přesto, že tato data pocházející z úřadů práce jsou evidována. Další důležité indikátory pro měření integrace jsou úroveň vzdělání, výše příjmů anebo kvalita bydlení. Použití těchto indikátorů je opět problematické, jelikož nejsou dostupná statistická data. Kulturní dimenzi integrace lze lépe studovat prostřednictvím empirického výzkumu životního stylu migrantů, jejich postoje a hodnot. Z hlediska integračních indikátorů existuje také několik základních charakteristik, které mohou vypovídat o míře adaptace imigrantů v sociokulturní sféře společnosti. Jednou z nich je kriminalita. Vyšší míra kriminality může signalizovat nepřijetí základních společenských norem a pravidel majoritní společnosti. Navíc se jedná o charakteristiku, která je obvykle sledována a citlivě

vnímána většinou společností. Druhým možným indikátorem popisujícím kulturní sféru integračního procesu je demografické chování (například míra plodnosti či mimoetnická manželství). Významným znakem kulturní integrace je znalost jazyka přijímacího státu. Ani v tomto případě se nelze spolehnout na statistická data, o znalosti tak vypovídají dílčí studie (Drbohlav a kol., 2010).

4.4. Diverzifikovaná společnost

Na přelomu 19. a 20. století, kdy se konsolidoval program tehdejší chicagské sociologické školy, probíhaly nejsilnější evropské přistěhovalecké vlny ze střední a jižní Evropy. Thomas, který na katedře působil, se zaměřil na Poláky. Dodnes se jeho výzkum považuje za inspirativní. V době, kdy nebylo možné běžně používat elektronická média, byla přirozená potřeba migranta vytvářet informační most mezi místem původu a cílovou destinací saturována písemnou korespondencí a přes moře tak putovaly dopisy s obsahem, který dodnes při historickém studiu dojíhá.

Zásady, jež Thomas při studiu imigračních skupin stanovil, byly přibližně následující:

- Nelze pochopit chování imigrační skupiny v cílové zemi bez detailní znalosti o její sociální situaci - chování, sociální organizaci a zázemí ve zdrojovém prostoru.
- Migrační skupinu nelze studovat jako jednolitý celek, vždy existuje celá řada možností, jakou sociální trajektorii jedinec vytvoří. Každá skupina má své úspěšné a neúspěšné migranty, osudy imigrantů nelze popsat jedním vzorcem (Thomas, Znaniecki, 1918-1920).

Etnicita v prostředí jinakosti se může stát silným sociálním pojítkem a homogenizuje zájmy lidí, kteří by ve zdrojovém prostoru k sobě stěží našli cestu. Krajanská solidarita je významným pojítkem v novém prostředí, z něhož se odvíjí řada dalších adaptačních mechanismů, včetně vytváření etnicko-ekonomických vazeb. Podobnou roli hraje též solidarita věřících. Existují však jedinci, kteří jednájí opačně. Chicagská škola, považovala etnickou soudržnost a identifikaci přistěhovalců za pouze přechodný způsob adaptace na nové prostředí, nikoliv za permanentní realitu. Z tohoto tvrzení vyplývá představa *etnického cyklu*, kterým se člověk přirozeně časem

vyvazuje z původní silné krajanské závislosti a stává se částí nového společenského celku v cílové destinaci (Dubovický, 1996).

4.5. Transnacionální chování migrantů

Transnacionalismus lze definovat jako sociální proces, ve kterém migranti operují v sociálních polích, které překračují geografické, politické a kulturní hranice (Glick-Schiller, Basch, Blanc, 1995). Podle Castella (1996) jsou nové technologie pohaněčem dnešních transnacionálních sítí. Technologie nevytváří samy nové sociální vzorce, ale jistě umocňují ty, které již existují. Levitt a Glick Schiller (2004) souhlasí, podle nich, nejdůležitějším rozpoznávacím rysem transnacionálních migrantů je simultánnost, kterou podporují právě nové technologie (letadla, mobilní telefony, počítače a satelitní technologie) dělají pohyb a komunikaci mezi velkými vzdálenostmi možnými. Větší množství, pravidelnost a rychlost. Transnacionální migranti specifickým způsobem spojují cílovou zemi své migrace a jejich mateřskou zemi (Portes, Guarnizo, Landolt, 1999). Někteří autoři se domnívají, že transnacionalismus je nový fenomén, jiní argumentují, že probíhá současně s pracovní migrací, která probíhala již v minulosti (Tsakiri, 2005). Existuje také několik pohledů na to, který aspekt transnacionálního chování je ten nejvýznamnější. Portes, Guarnizo a Landolt (1999) zdůrazňují, že je to míra, intenzita a simultánnost aktuálních aktivit, překračující hranice států (obzvláště ekonomické transakce), které dávají vzniknout odlišným sociálním strukturám, a ty dávají hodnotu transnacionalismu.

Koncept transnacionálních komunit vznikl v devadesátých letech minulého století. Země na okraji industrializovaného světa největších mocností globálního severu (USA, Kanada, Západní Evropa a Japonsko), často bývalé kolonie, posílají více a více migrantů s cílem najít zaměstnání a zasílat finanční pomoc jejich rodinám do země původu. Podle De Tapia (1995), tradičně nomádské národy jako Turci anebo právě Mongolové se snadněji stávají v nové zemi transnacionálními komunitami. Charakteristika transnacionálních komunit podle Bruneau (2010) říká, že pro tyto transnacionálně se chovající lidi je typické, že se pravidelně vracejí domů, snaží se obdržet občanství v cílové zemi, zatímco si udržují to ze země původu. Nemají ale

velkou touhu se vracet domů, protože transmigranti nikdy vlastně svou zemi neopustí, k čemuž jim dopomáhají silné vazby a pravidelná komunikace s rodinou a příbuznými. Podle Bruneau (2010), transnacionalismus dnešních dnů není moderním jevem, nýbrž má dlouhou historii. Ruští židé a Italové například udržovali rodinné, ekonomické, politické a kulturní vazby s domácí společností stejně tak jako vytvářely nové vazby v nové destinaci, New Yorku. S plánem navrátit se jednou domů, posílali remittance a naspořené finance zpět do vlasti a zároveň se cítili být zavázáni svému etniku. Tudiž transnacionální prostor již existoval, ale tehdy bylo těžší udržovat kontakt přes oceán. Dnešní technologický pokrok dává migrantům možnost udržovat častější a těsnější kontakt s domácí společností. Pro transnacionální komunity, jejich přijímající země jsou pouhými přechodnými místy pobytu, ne místy, kde by se chtěli usídlit a zůstat. Jejich identita není diasporická, spíše je nomádská. Transnacionální komunity vznikají z globalizace a socioekonomických nerovností mezi zeměmi globálního severu a jihu, které mají tendenci se prohlubovat. Na rozdíl od diaspory, transnacionální migranti jsou příliš závislí na zemi původu (Bruneau, 2010).

Diaspora a transnacionalismus jsou důležitými koncepty jak v politických debatách, tak v akademickém výzkumu. Tyto pojmy mají nejen v debatách ale i ve výzkumu nejisté hranice a často se překrývají. Podle Faista (2010), tyto dva koncepty nesmí být zkoumány odděleně. Diasporou byly původně označovány historické zkušenosti určitých skupin, především Židů a Arménů. Později, byl pojem rozšířen o náboženské minority v Evropě. Hlavní charakteristikou diaspory je nucená migrace, která vychází z příběhů Židů. Novější názor je, že diaspora je jakékoliv rozptýlení (obchodní diaspora Číňanů, pracovní diaspora Mexičanů). Další charakteristikou je přeshraniční zkušenost ze země původu a cílové země a třetí je, že členové diaspory se nikdy plně sociálně neintegrují (politicky, ekonomicky, kulturně) do majoritní společnosti, protože asimilace by znamenala ukončení diaspory, ať etnicky tak nábožensky. Pro analytické potřeby je určité důležitá prvotní motivace migrace, zdali byla dobrovolná či nucená.

Dnes sledujeme řadu nových jevů, které se pojí právě s transnacionalizací, například nové formy integrace anebo přenos sociálního kapitálu (Levitt, 2001; Vertovec, 2006). Spolu s transnacionalizací narůstá množství migrantů žijící „dvojitý život“ (například mluví dvěma jazyky, mají dva domovy, pravidelně překračují hranice a někdy mají dokonce dvě rodiny). Aktivita takovýchto migrantů jsou povahou transnacionální zejména v následujících oblastech: v ekonomické (posílání remitencí,

pracovní migrace na větší vzdálenosti, podnikatelské aktivity reemigrantů, mezinárodní investice do zemí třetího světa apod.), v sociokulturní (kulturní večery, etnické restaurace, folklórní festivaly, výstavy národního umění) a v oblasti politické (dvojití občanství), (Drbohlav, 2015). Transnacionálním prostorem se myslí relativně stabilní, trvající hluboké vazby dosahující za a přes hranice suverénních států. V migračním výzkumu se transnacionalismus zaměřuje na aktivity mezinárodních migrantů dosahující přes hranice. Země původu, destinace a migranti samotní vytvářejí trojúhelníkovou sociální strukturu, která může dávat podnět k dalším migračním tokům (Faist, 2010).

V posledních letech se význam transnacionalismu zvýšil díky rozvoji technologií a snížením výdajů spojených s telekomunikací a transportu. Rostoucí význam transnacionalismu proměňuje několik společenských, politických a ekonomických struktur a aktivit mezi přistěhovanými komunitami. To můžeme sledovat na zvyšujícím se množství zasílaných remitencí, počtu mezinárodních telefonních hovorů anebo stále častěji transnacionálně uzavřených manželství. Míra transnacionalismu na úrovni jednotlivce závisí na jeho legálním statusu, migrační historii, rezidenčním vzorci, struktuře komunity, politických okolnostech v zemi původu, nebo ekonomických prostředcích (Vertovec, 2007).

4.5.1. Mobilita migrantů

Dahinden (2010) říká, že stupeň mobility má důležitý vliv na různé podoby, které transnacionální migrant může mít. Například, migranti usídlení v nové zemi dávají vzniknout transnacionálnímu prostoru, který je jiný od transnacionálního prostoru migrantů, kteří jsou zapojeni do stále trvající, transnacionální cirkulace. Kontextuální podmínky, které ovlivňují vznik transnacionálního prostoru, záleží na sociálních, politických a legálních faktorech a zároveň na emigračním kontextu. Dahinde (2010) vytváří skupiny transnacionálních migrantů podle stupně jejich transnacionálního chování, především mobility a sociálních vazeb: *lokalizované diasporické transnacionální formace* (nízká fyzická mobilita a velké lokální vazby), *lokalizované mobilní transnacionální formace* (vysoká fyzická mobilita, vysoká usedlost, sociální vazby s novou společností), *transnacionální mobilní migranti* (vysoký stupeň fyzické mobility a nízká usedlost v nové zemi) a *transnacionální outsideři* (nízká fyzická mobilita, minimální sociální vazby s novou společností). Dahinden (2010) založila toto

členění na tvrzení, že transnacionální formace vznikají kombinací transnacionální mobility a lokalizace (vytváření sociálních vazeb) v nové zemi. Mobilitou, rozumějme fyzický pohyb lidí a lokalizací Dahinden (2010) popisuje usídlení v imigrační zemi v oblasti sociální, ekonomické a politické.

- Lokalizované diasporické transnacionální formace - první skupina spojuje nízkou fyzickou mobilitu a minimální sociální vazby se zemí původu. Tito lidé zažili migraci jen jednou anebo se možná ještě budou stěhovat, nicméně necirkulují mezi novou zemí a zemí původu. Jsou usazeni v nové zemi, možná po generace a možná již mají občanství. Diasporické je dělá to, že uchovávají svoje etnické, národní anebo náboženské vazby po generace. Migranti mohou být transnacionální bez toho, aby se podíleli na udržování etnických a náboženských vazeb.

- Lokalizované mobilní transnacionální formace - vysoká mobilita a významné vazby s novou zemí i zemí původu charakterizují tuto skupinu migrantů. Migranti se pravidelně pohybují mezi zemí původu a novou zemí. Důvody výjezdů jsou prázdniny a dovolená, rodinné návštěvy a záležitosti, byznys atd. V evropském kontextu nám poslouží příklad *guest workers*, kteří přijeli po druhé světové válce. Tito migranti vytvářejí specifický typ transnacionality, ke kterému využívají sociální kapitál, aktivně posílají remitence, zboží a podporují transnacionální služby.

- Transnacionální mobilní migranti - tenhle typ migrantů Dahinden (2008) popisuje jako transmigranty, kteří jsou permanentně v pohybu s nízkým stupněm usídlení v nové zemi. Vytváří speciální typ stálé cirkulační migrace. Do této skupiny patří například vysoce vzdělaní jedinci, úředníci anebo manažeři v nadnárodních korporacích, kteří často cestují na základě svého povolání. Sociální kapitál není založen na silných rodinných anebo etnických vazbách nýbrž na profesionálních a pracovních vztazích. Aby zůstali tito migranti mobilní, potřebují vytvářet sítě s lokálními aktéry a institucemi.

- Transnacionální outsideři - poslední typ transmigrantů je charakterizován nízkou mobilitou a zároveň minimálními vazbami v imigrační zemi. V Evropě to jsou typicky uprchlíci a nedávno příchozí migranti ze zemí globálních jihu. Tito migranti nejsou součástí cirkulační migrace, do země původu se téměř nevrací. Častým důvodem je jejich nelegální status v imigrační zemi anebo nebezpečná situace v zemi původu. Jejich každodenní sociální sítě vytvářejí především lidé se stejným statusem pobytu v nové zemi. Tihle migranti nemohou vybudovat stabilní transnacionální pole mezi

zemí původu a novou zemí, jelikož na to nemají ani prostředky ani kapitál (Dahinden, 2010).

4.5.2. Remittance

Remittance vznikají spolu s migrací, neboť základní podmínkou jejich existence je migrant, který remituje. Většina remitencí posílaných pravidelně má relativně nízkou hodnotu. Remittance proudí do zemí původu skrze celou řadu kanálů, které můžeme rozdělit na *regulované kanály* v podobě bank, nebankovních finančních institucí či provozovatelů peněžních převodů a *neformální kanály*, jimiž jsou remittance zasílány v rámci neregistrovaných finančních systémů nebo převáženy osobně či v podobě zboží (IMF, 2009). V dnešní době existují transnacionální sítě, které zpravují společnosti zajišťující transfery remitencí. A pomocí počítačově řízených systémů pro přenos dat mezi bankami, telefonních zpráv, online sociálních sítí anebo fyzického transportu, jsou tyto společnosti schopny dopravit finance do míst určení (Drbohlav, 2015).

Podle Jorgen (2008) dochází k postupnému snižování remitencí, čím déle je migrant usazení v cílové zemi, tím méně se podílí na zasílání remitencí. Možným důvodem může být nedostatek financí. Například, pokud má migrant výdaje a platí účty v zemi původu (vzdělání dětí, půjčky, doplacení výdajů spojených s migrací), remitovat musí. A po určité době, tyto platby budou splaceny a remittance se automaticky sníží anebo zaniknou. Dalším důvodem proč remittance zanikají, je smrt příbuzným, těch, kteří remittance přijímají. Několik výzkumů uvádí U křivku vývoje remitencí (Jorgen, 2008). Dorj (2011) však věří v \cap křivku, která symbolizuje migranta, který nedávno přijel do nové země a zatím neremituje, protože veškeré prostředky využije na zajištění ubytování a práce. Po tom, co se usadí a poté, co je schopný pokrýt veškeré náklady, remittance se postupně navyšují. Odhaduje se, že pohlaví může mít významný vliv na posílání remitencí. Na základě svého výzkumu Dorj (2011) zjistil, že mongolské ženy posílaly z České republiky o 459 amerických dolarů více než mongolští muži.

Guarnizo (2003) například hodnotí převody peněz, remitencí, jako nejviditelnější vazbu spojující migranty se zemí a společností původu. Kromě ekonomických aspektů ale hrají roli také aspekty sociální a politické. Daný výraz remittance se tudíž neváže pouze na převod financí nebo zboží, ale do hry vstupují tzv. sociální remittance, tedy

sociální, kulturní a v širokém smyslu behaviorální aspekty plynoucí z obohacení migranta migrační zkušeností. Sociálními remitencemi můžeme označovat nápady, know-how, praktiky a dovednosti, které mohou mít pozitivní vliv na jejich příjemce v podobě socio-ekonomického rozvoje země původu. Sociální remitence cirkulují několika způsoby: když se migranti vrací nebo navštěvují zemi původu, když ne-migranti navštěvují jejich příbuzné usazené v cílové zemi anebo skrze komunikační média (dopisy, videa, zprávy a telefonní hovory). Můžou však mít i negativní dopad. Snaha napodobovat vzorce chování obyvatel rozvinutých zemí může v emigračních zemích globálního jihu narušovat kulturní hodnoty a tradice a podporovat konzumerismus. Navíc remitence podporují migrační trend, kdy je mobilita lidí téměř nevyhnutelná, protože ekonomické a sociální možnosti domácích zemí již nejsou uspokojivé. Tudíž co se může zdát zprvu jako pozitivní rozvoj, může mít často negativní vedlejší účinky (Guarnizo, 2003).

4.5.3. Transnacionalismus versus integrace

Podle moderních integračních přístupů se zdá, že transnacionalismus oslabuje adaptační procesy imigrantů v přijímací společnosti a to z důvodů udržování ekonomických, sociokulturních a politických vazeb se zemí původu (Drbohlav, 2015; Portes a kol., 2002). Szaló (2007) charakterizuje transnacionálního migranta v protikladu k přistěhovalci, jehož cílem je asimilace, a zahraničnímu dělníkovi, který zůstává v hostitelské zemi dočasně kvůli lepším pracovním příležitostem. Pokud se imigranti chovají velmi transnacionálně, je pravděpodobné, že mají v úmyslu se vrátit do země původu a zároveň jejich úmysl vrátit se ovlivňuje jejich transnacionální praktiky. Například, je už dlouho známo, že zaslání remitencí motivováno touhou se vrátit slouží jako investice do sociální re-integrace (Brown, 1997; Gubert, 2002).

Transmigrant si vytváří nový domov v hostitelské zemi, ale svůj původní domov za sebou nezanechává úplně a tyto dva domovy propojuje skrze přeshraniční vazby ekonomického, politického a kulturního charakteru a také pomocí budování sociálních sítí a kulturních praktik. Szaló (2007) ještě dodává, že oba dva domovy jsou poznamenány svou potenciální dočasností (Szaló, 2007). Transnacionální sociální sítě jsou podle Szaló (2007) zpravidla založeny na sdílených zkušenostech, tím, co je drží pohromadě, sdílených zájmech anebo na smyslu pro společnou příslušnost k původnímu domovu, což se projevuje v kompetenci a vůli participovat na kulturních

praktikách spojených s mateřským jazykem. Transnacionální sociální pole a sítě vznikají, když se sociální prostor rozšíří do několika geografických prostorů a tato pole se stávají souhrnem mnohanásobně propojených sítí sociálních vztahů, jejichž prostřednictvím dochází k výměně a uspořádání praktik, myšlenek a zdrojů aktérů (Levitt a Glick Schiller, 2004).

Vědci, zkoumající transnacionální chování migrantů, objevují podobné vzorce v jejich chování a sledují, jestli dokáží koexistovat s indikátory integrace (Morawska, 2003; Schans, 2009, Tamaki, 2011). Po dlouhá léta vědci tvrdili, že transnacionalismus a integrace se vzájemně nevylučují. Je možné identifikovat čtyři různé (ale překrývající se) pozice v literatuře: *znepokojivý, méně znepokojivý ale pesimistický, pozitivní a pragmatický*.

- Znepokojivý pohled - tvrdí, že funkční transnacionální vazby nutí migranta k výzvě dvojí loajálnosti nebo dokonce brání jejich integraci v novém místě usídlení. Tato myšlenka je umocněna, především pokud existuje mezi zeměmi ideologický anebo fyzický konflikt. Faist (1999) tvrdí, že vliv na tento typ pohledu na transnacionalismus a integraci může rovněž mít terorismus. A i pokud dáme násilný konflikt stranou, transnacionální spoje mohou být vnímané jako hrozba kulturní soudržnosti majoritní populace. Vnímané kulturní a etnické rozdíly mezi minoritní populací může zplodit strach a nedůvěru většinové společnosti. A to může být spojeno s místními aktivitami migrantů (navštěvování festivalů a nošení tradičních oděvů), s transnacionálními aktivitami jako je posílání remitencí a návštěvy anebo s aktivitami, které nejsou ani transnacionální ani lokálně orientované jako je například sledování televizních kanálů vysílané diasporami. Čím více majorita nevěří minoritě, je pravděpodobnější že budou minority donuceny vypěstovat vazby na stejná etnika, ať už v nové destinaci anebo transnacionálně v zemi původu (Faist, 1999).

- Méně znepokojivý ale pesimistický pohled - je takový, kde fungující integrace je obtížná, protože pro migranty je obtížné okamžitě po příjezdu uplatnit jazykové dovednosti, lidský nebo kulturní kapitál v zemi usídlení. A proto se můžou v začátcích raději zapojit do transnacionálních aktivit. Cohen a Sirkeci (2005) navrhuji, že nezbytnost spoléhat se na transnacionální sítě, především v začátcích usídlení (například při hledání práce nebo ubytování), vede k etnickým enklávám a ghettoizaci, tudíž limitace integrace.

- Pozitivní pohled - podporuje myšlenku, že proces integrace a transnacionalismu dokážou vzájemně koexistovat. Oeppen (2013) se svým výzkumu zjišťuje, že transnacionální návštěvy místa původu dávají vzniknout zdrojům, které mohou být investovány do integrace. Vertovec (2009) ale podotýká, že důvody korelace mezi úrovní vysoké integrace a transnacionálními aktivitami jedince nejsou jasné. Možný důvod je ten, že jakákoliv zapojení do sociální interakce, jestli lokálně nebo transnacionálně, dává jedinci sebevědomí k interakci s jinými. Lal (1990) zmiňuje *etnický paradox*, který vysvětluje, že podpora lokálních etnických komunit pomáhá migrantovy se adaptovat do přijímací společnosti. A toto sebevědomí adaptovat se dokáže být vybudováno skrze podporu transnacionálních a lokálních komunit a sítí.

- Pragmatický pohled - má dominantní pozici v literatuře. Pravděpodobná realita pro většinu imigrantů je více odlišná než čistá volba mezi transnacionalismem a asimilací. Autoři tohoto názoru se shodují, že transnacionální vazby mohou existovat spolu s procesy integrace. Být transnacionální znamená, že si migranti vybudují významné sociální a symbolické vazby v zemi původu a taky se stejnými etniky mimo zemi původu. Lucassen (2006) navrhuje, že důvodem stále trvajících nevyjasnění měření procesu integrace je přetrvávající překážka většího přijetí pragmatického pohledu, to, že někteří vědci stále popisují vztah mezi transnacionalismem a integrací imigrantů jako buď anebo. Většina empirických výzkumů ale podporuje pragmatický pohled. Snel et al. (2006) zjišťuje na výzkumu tři sta migrantů z šesti různých zemí, že transnacionalismus přímo nepřekáží procesu integrace, ale asociace mezi těmito dvěma procesy záleží na vysílající zemi. Empirický důkaz interakce mezi integrací a transnacionalismem jasně dokazuje koexistenci tohoto fenoménu. Záleží však také na zkušenostech migranta, které se mění v čase, kontextu a jeho historii migrace.

Erdal a Oeppen (2013) se příkládají k pragmatickému pohledu. Dokonce tvrdí, že existuje několik způsobů, jak můžeme transnacionalismus a integraci vnímat jako podobné jevy. Oba to jsou sociální procesy, ve kterých se lidi adaptují na měnící se okolnosti v důsledku jejich vlastního prostorového pohybu anebo pohybu jiných. Integrace odkazuje na adaptaci na novou lokalitu zasazenou do jeho určitého teritoriálního a politického kontextu. Transnacionalismus odkazuje na adaptaci na pozměněné okolnosti vyplývající z migrace, napříč prostorovým vzdálenostem (Ley, 2004). Transnacionální vazby jsou způsobem jak udržet existující před-migrační vztahy s lidmi a místy, které jsou nyní od migranta velmi vzdálené. Proto není

překvapující, že integrace a transnacionalismus se mohou objevit vzájemně, ve stejném momentě migrantova života v nové zemi.

4.5.4. Měření transnacionalismu

Většina výzkumu transnacionalismu migrantů bylo prováděno pomocí kvalitativních metod. Hluboké interview s migranty a rozšířená biografie se zdají být podle Boccagni (2012) tím nejužitečnějším nástrojem. Podle Levitt a Khagram (2008), může být transnacionalismus také zkoumán pomocí otázek ohledně přeshraničních aspektů identity, přesvědčení a aktivit migrantů. Při studování transnacionality je efektivní využít popis modelů chování, sociální organizace, zvyků, hudby či umění v příslušných zkoumaných lidských kulturách a společnostech (Glick Shiller, 2003). Protože skrze etnografii je tvořena sociální dynamika a podle Boccagni (2012), pozorování jedinců k pochopení původu sociálních procesů je rovněž důležité. Migrantovo spojení se zemí původu může reprezentovat i to, jak se obléká, typ spotřeby i to, jak tráví volný čas. Boccagni (2012) klasifikoval soubor transnacionálních aktivit, na základě kterých lze transnacionalismus zkoumat. Aktivitu rozděluje do tří sfér, ekonomické, politické a sociokulturní, do níž patří tyto aktivity:

- ekonomická sféra - preference konzumovat zboží ze země původu, posílání remitencí (především rodinným příslušníkům), posílání dárků a peněz podporující zemi původu, investice do realit, podniků a nemovitostí v zemi původu, cirkulární mezinárodní pracovní migrace
- politická sféra - patriotismus, dálkový nacionalismus, ponechání si původního občanství, příslušnost k politické straně či hnutí v zemi původu, zájem o sledování aktuálních událostí v zemi původu, politická aktivita, volení na dálku, zájem o dvojí občanství
- sociokulturní - dlouhotrvající nostalgie, převažující sociální identifikace s krajany v nové zemi anebo v zemi původu, identifikace s kulturou, uměním a folklórem země původu, možnost návratu, návštěvy a pravidelná komunikace na dálku s rodinou a přáteli, participace na podporování občanských, rekreačních, náboženských iniciativ týkající se země původu.

5. Kontextuální část

5.1. Vývoj přistěhovalectví ČR

Tato kapitola se věnuje vývoji imigrace do českých zemí ve dvou hlavních fázích. Dělicím momentem těchto fází jsem si dovolila určit rok 1989, kdy došlo v Československu k politickému převratu a tudíž i změně přístupu vlády k imigraci. Přestože se nová přistěhovalecká politika během 90. let vyvíjela pozvolna, bývalý komunistický režim se nepochybně zasloužil o dnešní složení nejpočetnějších skupin přistěhovačů.

5.1.1. Vývoj přistěhovalectví v ČSR do roku 1989

České země a Slovensko byly původně zeměmi, odkud obyvatelstvo odcházelo, především na základě náboženského útlaku. Nejvýznamnějšími imigračními vlnami na území dnešní republiky byly proudy Němců do českého pohraničí v 13., 14. a poté 16. a 17. století. Po 2. světové válce přetrvávalo Československo nadále emigrační zemí. A stejně jako ve většině válkou zničených evropských zemí, lidé odcházeli z politických či ekonomických důvodů. K odpovídající kompenzaci ztráty obyvatel do konce komunistického režimu nedošlo (Uherek a kol., 2016).

V polovině minulého století Československá republika (ČSR) podporovala návratovou migraci českých krajanů ze zahraničí. Jednalo o příslušníky již několikáté generace etnických Čechů žijících mimo hranice českých zemí, kteří byli po návratu usídlení většinou do pohraničních či sudetských oblastí. Například v roce 1947 reemigrovalo 33 077 Volyňských Čechů a s sebou přiváděli i rodinné příslušníky jiných národností (Poláci, Ukrajinci, Rusové). Druhou největší příchozí skupinou byli Češi a Slováci z Rumunska a Rakouska. Z Německa, Jugoslávie či Bulharska přišly tisíce Čechů. Touto cestou se navrátila do ČSR přes 200 000 lidí v letech 1946-1950 (Vaculík, 1993). Méně rozvinuté a válkou zasažené východní Slovensko i potřeba chybějící pracovní síly v českém pohraničí byly významnými spouštěči další migrační vlny Slováků a slovenských Romů a Rusínů do českých zemí. Již v této době tak vznikly koncentrované enklávy romského obyvatelstva v okresech Sokolov, Most anebo Český Krumlov a již z této doby zaznamenáváme první konflikty a izolovanost těchto obyvatel v rámci společnosti (Uherek a kol., 2016).

Co se týče imigrace populace s odlišným než českým původem, je třeba zmínit významnou, byť dnes již početně nepatrnou řeckou komunitu. Československo v 50. letech minulého století bez větších problémů přijalo a integrovalo cca 12 000 politických uprchlíků z Řecka, kteří se usídlili především na severní Moravě, například v okresech Jeseník, Šumperk anebo Bruntál (Otčenášek, 2003). V minimálních případech se v Československu po druhé světové válce objevují i jiné jihoevropské národnosti, Španělé anebo Italové. Kromě podpory politicky motivované imigrace vybraných skupin uplatňoval komunistický režim vůči svým obyvatelům velmi restriktivní migrační politiku. Ta omezovala volný pohyb občanů ČSR vně mezinárodních hranic státu a imigrace byla omezena pouze na spřátelené země socialistického bloku. Na počátku 50. let podepsala československá vláda dohodu se severním socialistickým Vietnamem a od této doby můžeme zaznamenat první stopy vietnamské imigrace do českých zemí. Vietnamci patří od dob Československé socialistické republiky k nejpočetnějším skupinám imigrantů a již v roce 1981 pobývalo u nás přibližně 30 000 - 35 000 vietnamských občanů, z toho dvě třetiny pracovaly v dělnických profesích (Leontiyeva, 2006).

ČSSR také poskytovala prostor vybraným zahraničním studentům. Studenti či vědečtí pracovníci ze zemí bývalého východního bloku, kteří na základě profesních a často i osobních vazeb nakonec v Československu natrvalo usadili, byli jednou z nejviditelnějších forem jinak velmi nepatrné imigrace do země. V rámci mezivládních dohod docházelo k regulovanému příchodu zahraniční pracovní síly z Vietnamu, Kuby, Polska či studentů z dalších zemí jako například Angola, Afghánistán, Libye, Iráku nebo Sýrie. Mezivládní dohody o pracovní činnosti byly uzavřeny i s Kyprem, Laosem, Mongolskem anebo Severní Koreou. Počet dlouhodobě žijících cizinců na území ČSR se však pohyboval okolo 0,2% a řádově šlo maximálně o 60 000 osob (Boušková, 1998).

Obecně převládal zájem výdělků a dovoz, v zemi původu, nedostatkového zboží. Pokud nedošlo k sňatku s československým občanem, byli tito imigranti svázáni s pracovním místem a ubytovacím zařízením poskytnutým zaměstnavatelem. Nemohli se volně pohybovat na pracovním či bytovém trhu, ten v té době v podstatě ani neexistoval. Jak již bylo zmíněno, imigrace byla řízená a silně regulovaná, motivovaná především potřebou doplnění pracovní síly. Přehlížela se problematika přirozených kulturně-společenských rozdílů. Z toho pak vyplýval nedostatek reflexe dopadu imigrace či přímo popírání eventuálních problémů mezi majoritní a

přistěhovaleckou populací. „Imigranti byli často segregováni a nebyli v tehdejší společnosti příliš viditelní. Jejich život byl převážně uzavřen v rámci výrobních závodů a lokalit většinou s hromadnými ubytovny“ (Drbohlav, 2004). Mezilidské kontakty nebyly zvláště podporovány ani rozvíjeny, což nemohlo českou společnost připravit na to, co přišlo po roce 1989 s otevřením hranic a rozvojem ekonomicky otevřené a liberálně demokratické společnosti. Uherek a kol. (2016) vidí problém v tom, že se česká společnost nenaučila přijímat nové, socio-kulturně odlišné obyvatelstvo a reflektovat jaké přínosy a problémy jejich soužití přináší (Uherek a kol., 2016).

5.1.2. Vývoj přistěhovalectví v ČR po roce 1989

Politicko-ekonomická transformace po roce 1989 měla zásadní vliv na mezinárodní migraci. Během první poloviny 90. let se Česko (do roku 1992 Česká a Slovenská Federativní republika) postupně stalo cílovou ale i tranzitní zemí s dominantními proudy z Východu na Západ. Na začátku nové imigrační éry v 90. letech minulého století představovali cizí státní příslušníci okolo 0,3%, v roce 2008 to bylo 3,9% (Drbohlav a kol., 2010). Dnes tvoří imigranti s trvalým či jiným pobytem 5% populace (ČSÚ, 2017).

Pro toto období byla charakteristická liberální migrační politika, která ale postrádala přistěhovaleckou koncepci. Byla zrušena celá řada překážek pro imigraci do Česka, ať šlo o postupné vízové povinnosti pro vybrané země Evropy i světa, či v 90. letech i relativně flexibilní pravidla pro možnost prodloužení si pobytu, změny jeho účelu přímo na území země. Na druhou stranu, kromě sňatku s občanem neexistovala žádná legální cesta jak se v zemi trvale usadit a naturalizovat - získat občanství (Drbohlav, Horáková, Jánská, 2005). Spontánní migrace zcela převyšovala migraci řízenou, která byla míněna jako dočasná. Trvalou se stala spíše neplánovaně, zpravidla na základě právě sňatku imigranta s občanem. Počet cizinců v ČR kontinuálně stoupal, s dvěma krátkými výjimkami. V roce 2000 po prudkém zpřísnění azylových a imigračních pravidel a v roce 2008 po vypuknutí ekonomické krize. Ukázalo se, že v otevřené společnosti s otevřenými hranicemi nelze pohyb lidí zásadně regulovat (Uherek a kol., 2016).

Česká migrační politika se postupně vyvinula až během adaptace na směrnice Evropské unie v roce 2004. Od roku 2009 je migrační zákon neustále novelizován částečně kvůli změně evropských směrnic a částečně kvůli měnícím se postojům

české společnosti k přijímání cizinců a s tím spojenému restriktivnímu přístupu. Nicméně Jelínková (2011) dokládá, že celý imigrační systém není dostatečně rozpracovaný a harmonizovaný s integrační politikou, což jsou dvě těsně spojené oblasti a úspěšné řešení jedné podmiňuje úspěšnost druhé. Příkladem mohou být nové principy pracovní imigrační politiky Česka, které jsou především motivovány pouze okamžitými ekonomickými potřebami a doplněním pracovní síly. Zároveň vyžadují od migrantů flexibilitu a nařizují okamžitý výjezd při ztrátě zaměstnání. Vertovec (2004) zmiňuje, že tyto cirkulační programy opomíjejí integrační procesy a tak jsou často imigranti vyloučeni ze společnosti, vystaveni vykořisťování ze strany zaměstnavatelů, díky jazykové bariéře mají omezený přístup k informacím a nejsou schopni vymáhat své práva.

K nejvýznamnějším migračním proudům dlouhodobě patří vztah Česka a Slovenska, což je dáno společným vývojem v rámci jednoho státu po dobu téměř jednoho století. Až do roku 1999 Slováci představovali dlouhodobě nejpočetnější skupinu imigrantů v Česku. Po roce 2000 byli postupně na této pozici nahrazováni občany Ukrajiny, kteří mezi oficiálně registrovanými přistěhovaleckými toky jednoznačně dominují od roku 2005. K dalším tradičně nejsilnějším imigračním skupinám u nás patří občané Vietnamu, Ruska, Polska anebo Německa. Teprve v posledních letech narůstají počty přistěhovalých občanů Moldavska či Mongolska (Drbohlav a kol., 2010).

Globalizace a zvýšená mobilita pracovních sil v EU znamená i pro Českou republiku nárůst počtu migrantů a vytváření etnicky a kulturně různorodého prostředí. Česká republika si dnes nevystačí pouze se samostatným přístupem či bilaterálními mezinárodními dohodami typu ČSSR. Česko je vázáno řadou multilaterálních mezinárodních smluv typu Ženevské konvence o právech uprchlíků, směrnicemi Evropské unie a navíc se ho týkají příčiny i důsledky globální migrace v důsledku závislosti jeho ekonomiky na globálním obchodu (export výrobků, dovoz do ČR nedostatkových surovin, potřeba zahraničních expertů). Bez ohledu na to, jestli příčiny (ozbrojené konflikty, ekonomické a environmentální vlivy) a důsledky (zvýšená migrace, politická nestabilita) probíhají fakticky vně jejich hranic.

5.2. Vývoj integrační politiky ČR

Vývoj integračních přístupů v České republice lze rozdělit do tří fází. První fáze (1990-1998) je charakterizovaná dílčími opatřeními, zaměřenými pouze na specifické skupiny vyžadující zvláštní pomoc, především uprchlíky a krajanů. Ve druhé fázi (1999-2003) spadala tato problematika do působnosti Ministerstva vnitra ČR a během třetí fáze byla tato agenda převedena pod Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR od 1. ledna 2004 (Baršová a Barša, 2005).

- První fáze 1990-1998

Počátek integrační politiky v Česku je dáván do souvislosti s uprchlickou problematikou. Již v roce 1991 přijala česká vláda základní principy zaměřené na pomoc a integraci uprchlíků. Tato politika zahrnovala i opatření pro integraci českých krajanů a jejich rodinných příslušníků přicházejících z Ukrajiny a Běloruska v letech 1991-1993 a poté v letech 1993-2001 především z Kazachstánu, kterým kromě jiného bylo umožněno získat trvalý pobyt za zjednodušených podmínek (Valášková a kol., 1997). Zrodu integračních politik zaměřených na hlavní proud přistěhovalců pomohly tři rozhodující okolnosti. První, uvědomění si skutečnosti, že podstatná část ekonomických imigrantů (Vietnamců, Rusů, Ukrajinců) zde již zůstane trvale. Druhou skutečností byla ochota Ministerstva vnitra ČR se začít zabývat otázkami integrace. A třetí byla iniciační role Rady Evropy. Na druhé straně tu ale nadále působily faktory, problémy, jež zbrzdžovaly proces integrace. Patřila mezi ně například i nejasnost souhrnné přistěhovalecké strategie, tedy absence jasné odpovědi na otázku, zda česká společnost má aktivně usilovat o trvalé usídlení přistěhovalců a podporovat imigraci, anebo zda má celý proces nadále ponechávat přirozenému vývoji. Tento proces zpomaloval i nedostatek pozornosti k tématu ze strany EU (Baršová a Barša, 2005).

- Druhá fáze 1999-2003

V této fázi se integrační politika rodila v několika úrovních. Jednalo se o formulaci celkové integrační strategie, o aktivní podporu výzkumu a sběru informací,

o zavádění dotačních programů pro posílení spolupráce s nevládním sektorem a sdruženími přistěhovalců a také o přesun odpovědnosti realizace integračních procesů na nižší úroveň veřejné správy.

První ucelený vládní dokument ve sféře integrace migrantů vznikl v roce 1999 pod názvem *Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky* jako reakce na zvýšený počet pobývajících cizinců v Česku. Hlavním cílem bylo vytvořit podmínky pro systematický rozvoj dobrých vztahů mezi jednotlivými komunitami. O rok později byla na základě těchto zásad vypracována podrobnější a konkrétnější *Koncepce integrace cizinců na území ČR*. Vládní integrační politika tak byla především zaměřena na sbližování postavení legálně a dlouhodobě usazených cizinců s postavením českých občanů, a na ochranu politických, ekonomických, sociálních a kulturních práv migrantů. Koncepce integrace řešila zejména rozdělení kompetencí a odpovědností za přípravu projektů v různých oblastech života a integrace migrantů mezi vládní orgány. Kromě toho fungovalo sociální a právní poradenství pro migranty, rozvoj jejich jazykových znalostí a kvalifikace či prevence netolerance, rasismu a diskriminace vůči migrantům. V naplňování těchto cílů hrály významnou roli nevládní a neziskové organizace (MPSV, 2005).

- Třetí fáze 2004 - současnost

V roce 2004 byla fáze tvorby integračních politik a integrační agenda převedena na čtyři další roky pod Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Od roku 2008 patří role realizace koncepce integrace Ministerstvu vnitra ČR. Vedle státu se v integraci cizinců angažovaly z velké části neziskové organizace, některé kraje a samosprávy. Od 2009 tak v oblasti působí i tzv. centra na podporu integrace cizinců. Tato centra jsou dnes označována za pilíře integrační politiky. Od roku 2009 vznikalo několik tzv. integračních center, na základě financování z Evropského integračního fondu, který v ČR spravuje Ministerstvo vnitra ČR (MV), (CPIC, 2009). Jsou střediskem integračních aktivit v regionu a zajišťují poskytování sociální a právní poradenství, kurzy češtiny a socio-kulturní orientace, adaptačně-integrační kurzy, podporují aktivizaci komunit cizinců i vzájemné vztahy mezi cizinci a majoritou. Tři Integrační centra provozují nestátní neziskové organizace (Charita Hradec Králové, Poradna pro integraci v Ústí n. L., Integrační centrum Praha o.p.s.), jedno přímo kraj (Jihomoravský), v dalších devíti krajích působí Integrační centra provozovaná Správou uprchlických zařízení MV ČR

(Cizinci, 2015 a). Přestože podpora lokální integrace je určitě krok správným směrem, vystala se založením center řada zásadních otázek a kritiky. Jak uvádí Tošnerová (2009), status těchto center je nejednoznačný. Na jednu stranu jsou realizovány nezávislými institucemi, na stranu druhou jsou vysoce závislé na MV, což s sebou přináší i otázku důvěry ze strany cizinců. Na některých místech (zejména Plzeň, Pardubice) byla založena tato centra Správou uprchlických zařízení i přesto, že v místě fungují místní nevládní neziskové organizace, které mají potřebné kontakty i know-how (Tošnerová, 2009).

V rámci aktuální *Koncepce integrace cizinců* se její tvůrci nechávají inspirovat zahraničními integračními koncepty Nizozemska, Dánska, Finska a Německa (Baršová a Barša, 2005). Negativní stránkou zůstává systém podpory integračních aktivit v ČR, který je financován z větší části tzv. projektovým způsobem. To má za následek poměrně časté nedostatečné finance i ověřené a efektivní aktivity, což často odrazuje další samosprávy a jiné aktéry od aktivnějšího zapojení (Uherek a kol., 2016).

Čtyři cílená specifická opatření, která mají sloužit jako klíčové předpoklady úspěšné integrace cizinců v ČR, jsou:

1. znalost českého jazyka; zvýšit znalost českého jazyka mezi migranty a jejich dětmi, zavedení certifikovaného osvědčení o znalosti českého jazyka.
2. ekonomická soběstačnost migrantů; podporovat ekonomickou soběstačnost migrantů snižováním administrativní zátěže spojené s jejich účastí na trhu práce.
3. orientace migrantů ve společnosti; zvýšit povědomí migrantů o české společnosti, jejich hodnotách a institucích.
4. vztahy migrantů s příslušníky majoritní společnosti; podporovat rozvíjení vztahů mezi migranty a většinovou společností a zvyšovat veřejné povědomí o přítomnosti migrantů v České republice.

Podle této aktualizované koncepce je integrace v Česku definována jako obousměrný proces sjednocení místního obyvatelstva a imigrantů do jedné společnosti. Imigračního procesu je tak nutno se účastnit vzájemně. „Výsledky tohoto procesu tedy můžeme chápat jako takový stupeň začlenění migrantů do společensko-ekonomického, právního, politického, kulturního a geografického systému většinové

společnosti, kdy migranti zastávají ve společnosti podobné postavení jako členové majoritní populace“ (Drbohlav a kol., 2005).

5.3. Model integrace cizinců v ČR

V ČR, stejně jako v mnoha jiných státech EU, lze dnes těžko přiřadit integrační politiku k jednomu výše zmiňovanému ideálnímu typu. Segregačnímu modelu odporuje fakt, že podle zákona o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky (č. 193/1999 Sb.) může cizinec požádat o české občanství po pěti letech trvalého pobytu v ČR a české pojetí občanství tak jasně vychází z práva země. Současná česká integrační politika rovněž nemůže být převážně považována za multikulturní, neboť sice uznává v jednotlivých aspektech rovnost různých přistěhovaleckých skupin, ale těžko lze hovořit o tom, že by tuto různost podporovala, či dokonce, že by docházelo ze strany institucí k přizpůsobování se nově příchozím. V zásadních oblastech (např. vzdělávání, kde školy nedostávají peníze na výuku českého jazyka pro děti ze třetích zemí, ale i v mnoha a mnoha dalších oblastech) stále imigranti nejenže nedostávají podporu, ale obtížně se snaží bez strukturální pomoci zapojit. Stejně tak je i role mnohých municipalit v oblasti integrace migrantů mírně řečeno zdrženlivá (Trbola, Rákoczyová, 2009). Přestože lze mírné náznaky podpory odlišnosti, které představují odklon od asimilace, nalézt (jedná se zejména o podporu kulturních akcí či o možnost nepřechylovat jména dětí dle českých zvyků atp.), rozhodně nemůžeme hovořit o multikulturalismu. Stojarová (2004) uvádí, že Českou republiku můžeme nejlépe popsat jako nejbližší „asimilačnímu modelu s postupným přechodem k multikulturalismu“. Jak ovšem konstatuje dále, „Česká republika stále zaostává za ostatními evropskými zeměmi, pro které koncept integrace již neznamena kulturní asimilaci a snaží se o otevřený přístup k odlišným kulturám a náboženstvím“. Jako zásadní překážku k vůbec možnému začlenění se do české společnosti pak Stojarová (2004) vidí v tom, že „než je cizinci v ČR vydáno povolení k trvalému pobytu, musí čelit jak neúměrným byrokratickým překážkám, tak i mezerám ve stávající legislativě.“ Jistě nesmírně potřebná a důležitá debata o způsobech a možnostech začleňování migrantů do české společnosti je tak často nutně odsunuta stranou tváří v tvář řešení obtíží,

zejména byrokratického charakteru, kterým musí migranti čelit (Krebs, Pechová 2008).

5.4. Charakteristika migrace Mongolů do ČR

V této kapitole je popsána historie migračních toků mezi Českou republikou (a jejími dřívějšími státními zřízeními) a Mongolskem, s cílem přiblížit zemi, ze které Mongolové přijíždějí a nastínit návaznost na současnou migraci. Součástí kapitoly je i popis ekonomické aktivity Mongolů u nás, jejich problémy v české společnosti, zkušenosti se zprostředkovateli a všeobecné informace o vývoji počtu migrantů z Mongolska a jejich kulturní specifika, které jistě ovlivnily samotný výzkum.

Množství emigrujících Mongolů roste exponenciálně. IOM odhaduje, že v roce 2016 žilo 130 000 Mongolů v zahraničí, mnoho z nich s nelegálním statutem. Mongolští migranti jsou hlavně muži, ekonomičtí migranti a nejčastějšími destinacemi Rusko, Jižní Korea, Čína, v Evropě Belgie anebo Česká republika. Vnitrostátní migrace roste v poslední době také, obzvláště z venkova do města (Ulaanbaatar) a v posledních letech i do těžších oblastí. Mongolové mají dlouhodobou tradici nomádského života. Nicméně, venkovská chudoba způsobená nezaměstnaností, nízkým příjmem na osobu, desertifikací a přírodními katastrofami vedla k zanechání tradičního způsobu života a odejít do měst. Téměř polovina populace země (47%) žije v hlavním městě, a podíl městské populace se zvedl na 67% (IOM, 2016).

Tak dramatický růst migrace přinesl výzvy pro vládu Mongolska a vážné důsledky pro politické, sociální a ekonomické uspořádání v zemi. Výzvy spojené s vnitřní migrací zahrnují: přelidnění hlavního města, nerovnosti mezi venkovem a městem, nerovnosti v sociálním rozvoji, nedostatek adekvátní struktury k ochraně práv migrantů a omezený přístup k sociálním službám pro vnitřní migranty. Přeshraniční výzvy tvoří nebezpečná migrace, podvody, vyhýbání se inspekcím na hranicích, padělání cestovních dokladů a častější výskyt obchodu s lidmi (Alga, 2008).

Obchod s lidmi se objevuje v mezinárodním kontextu ale také uvnitř Mongolska. Mongolské dívky a ženy jsou nejčastějšími oběťmi obchodu s lidmi, hlavně pro sexuální průmysl ale také pro levnou nucenou práci. Vláda Mongolska dala najevo

zájem o migraci, zaměřující se na posílení práv migrantů a zvýšení pozitivní vliv migrace jako klíče národní rozvojové agendy (IOM, 2016).

5.4.1. Česko-mongolské vztahy

Mezi Mongolskem a Československem probíhala spolupráce již od 50. let minulého století, a to zejména v oblasti průmyslové výstavby a geologickému výzkumu. Mongolové u nás pracovali především v kožedělném průmyslu, strojírenství ale i stavebnictví. Rovněž byla vydávána víza a stipendia pro mongolské studenty, kteří po absolvování vysoké školy se v Československu usadili a zapojili se do pracovního procesu. Tato raná migrace byla z velké části příčinou vazeb mezi mongolskou komunitou v Česku a v Mongolsku a příčinou následující migrační sítě. V 60. letech minulého století bylo Československo po SSSR druhým největším obchodním partnerem Mongolska (Hladílek, Polák, Šíma, 1997). O významnosti vzájemných vztahů svědčí i fakt, že mezi lety 1950 až 1989 uzavřely ČSSR a Mongolsko 64 dohod (Čelko, 2003).

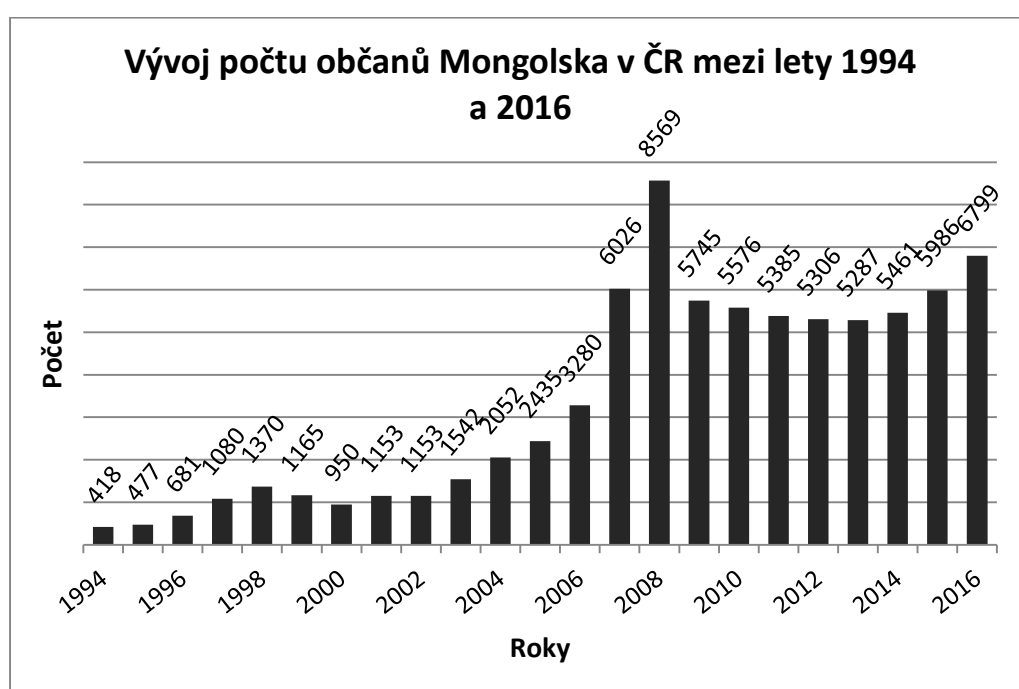
Rozvojová spolupráce pokračovala i po změně politického režimu a krátkodobém ochlazení vzájemných vztahů od poloviny 90. let. Mongolsko bylo v roce 2006 vybráno jako jedna z 8 prioritních zemí české zahraniční rozvojové pomoci a od roku 2010 se stalo programovou zemí na dalších sedm let. Hlavními sektory pomoci v Mongolsku jsou křehké životní prostředí, rozvíjející se zemědělství a ekonomika (FORS, 2010).

5.4.2. Vývoj počtu mongolských přistěhovalců

Počet mongolských imigrantů (Graf 1) narůstal po roce 1989 zvolna, přesto se počet Mongolů v ČR mezi lety 1995 a 1998 téměř ztrojnásobil. Následoval pokles na základě ekonomické recese v Mongolsku. Od roku 2002 lze zaznamenat prudký nárůst, který je nejvýznamnější mezi lety 2005 a 2008 a právě v roce 2008 dosáhl počet Mongolů podle ČSÚ u nás nejvyššího počtu. O příčině zlomu v počtu příjíždějících Mongolů v roce 2005 se pouze spekuluje, a to vzhledem k tomu, že neexistují žádné studie ani výzkumy, které by nárůst vysvětlovaly. Podle Feistingerové (2011) mohl být jeden z důvodů vznik zprostředkovatelské činnosti na základě poptávky po levné pracovní síle na českém trhu práce. Dalšími vlivy mohly jistě být i

politická a hospodářská nestabilita v Mongolsku, lákavá poloha České republiky v centru Evropy anebo vazby s usazenými a spokojenými mongolskými rodinami. Další pokles v číslech byl ovlivněn novou restriktivní politikou a omezeným vydáváním pracovních víz občanům třetích zemí a opět méně příznivou ekonomickou situací v Česku. Od roku 2012 zůstávají statistiky stabilní s mírným nárůstem v roce 2016 (ČSÚ, 2017).

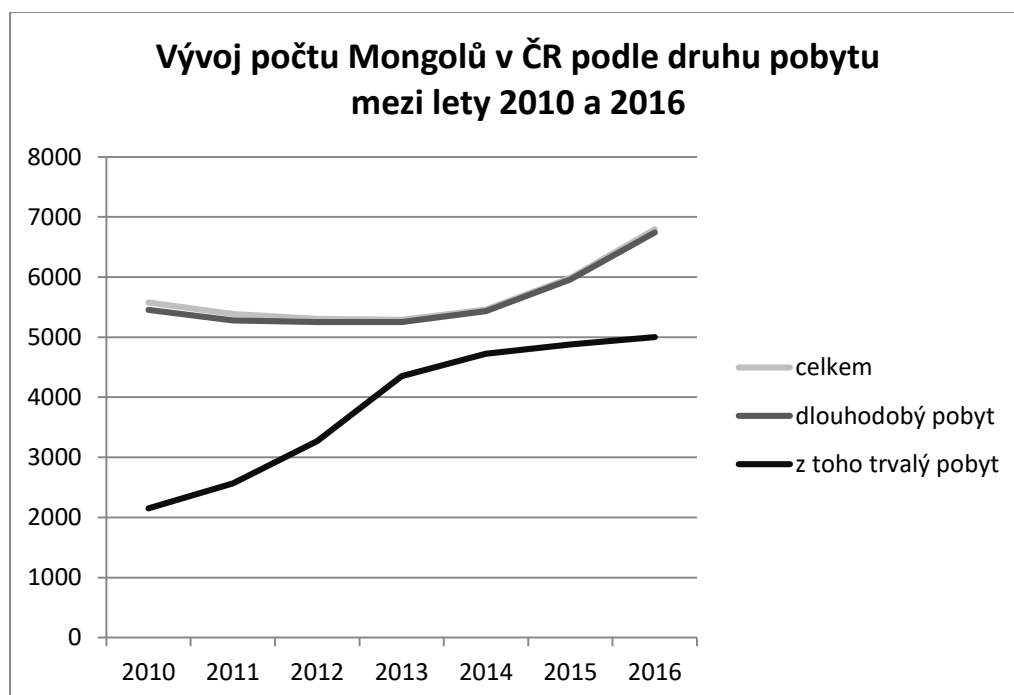
Graf 1: Vývoj celkového počtu legálně pobývajících občanů Mongolska v ČR mezi lety 1994 a 2016.

Zdroj: Autorka na základě dat z ČSÚ (2017).

Tabulka 1 a zároveň graf 2 znázorňují vývoj počtu Mongolských migrantů v České republice podle jejich druhu pobytu, dlouhodobého anebo trvalého a to mezi lety 2010 a 2016. Oproti celkovému počtu Mongolů v ČR, vývoj počtu udělených trvalých pobytů stabilně narůstá. Za posledních šest let přibylo téměř 3000 Mongolů s trvalým pobytem (ČSÚ, 2017).

Graf 2: Vývoj počtu Mongolů v ČR podle druhu pobytu mezi lety 2010 a 2016

Zdroj: Autorka na základě dat z ČSÚ (2017).

Tabulka 1: Vývoj počtu Mongolů v ČR podle druhu pobytu mezi lety 2010 a 2016

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
celkem	5576	5385	5306	5287	5461	5986	6799
dlouhodobý pobyt	5455	5278	5251	5252	5435	5963	6743
trvalý pobyt	2151	2568	3272	4349	4725	4880	5002

Zdroj: Autorka na základě dat z ČSÚ (2017).

5.4.3. Zprostředkovatelé v mongolské migraci

U Mongolů v České republice byla opakovaně zaznamenána zprostředkovatelská aktivita, kterou Mongolové využívají nejen v cílové zemi ale i v zemi původu k vyřízení dokumentů a samotné emigraci. Po příjezdu migranta do ČR, je zprostředkovatel schopen za úplatek zajistit práci, ubytování, informace k pobytu, koordinuje

doprovod k lékaři anebo na úřady. Za zprostředkování práce platí imigranti zpravidla neregistrovanému zprostředkovateli vysoké částky v hotovosti bez jakýchkoliv záruk. Ve zcela výjimečných případech je ale vztah migranta a zprostředkovatele rovnocenný. Většinou je migrant, díky jazykové bariéře a neznalosti nového prostředí a svých práv, na zprostředkovateli závislý a ten získává nad životem mongolských migrantů zásadní moc. Rozšířenou praktikou ze strany zprostředkovatelů je, že migrantům zajistí pracovní povolení, ale do Česka je dovezou později, než byl jejich nástupní den do zaměstnání. Na úřadu práce zprostředkovatelé nahlásí, že se cizinci nedostavili a ten okamžitě započne řízení o zrušení jejich pracovního víza. Migranti, v domněnku že je o vše postaráno, přijíždí pracovat nelegálně bez zdravotního a sociálního pojištění a legalizace jejich pobytu na území ČR je už pak nemožná. Současný systém v ČR dává migrantům minimální možnost se bránit proti nepoctivým zaměstnavatelům. Tudíž i v případě, že cizinec pracuje v ČR legálně, dochází ze strany zaměstnance anebo jím pověřené osoby k rozhodování o zásadních oblastech života svěřených přistěhovalých pracovníků (vyřizuje jejich pojištění, rozhoduje o místě ubytování, o pokutách, délce pracovních směn a srážkách z platu). Faktory, které zesilují zaměstnavatelovu moc nad pracovníky a zvyšují riziko vykořisťování, jsou již zmíněná jazyková bariéra, nedostatečné právní povědomí a prostorová izolace na ubytovnách v periferních oblastech. Stává se také, že zaměstnavatel vytváří nepravou představu o fungování českého prostředí anebo mystifikuje pracovníky ohledně jejich práv a povinností na území ČR. Aniž by si toho byli vědomi, může ve vztahu k nim porušovat zákon například zadržováním osobních dokladů, falešným tlumočením pracovních podmínek či nezákonnými srážkami z platu. V případě, že se pracovník pokusí z této situace uniknout, dochází ve vyhrocených případech k zastrašování, vydírání i fyzickému napadení. Únik je proto složitý, jelikož takový krok v důsledku znamená přijít o práci, ubytování, finanční prostředky a především hrozí riziko vyhoštění ze země (Černík, 2005, Jelínková, 2011).

5.4.4. Obecná problematika pobytu Mongolů v ČR

V praktickém životě se potíže Mongolů v České republice odráží v oblasti zaměstnání (potíže s hledáním práce, nevyhnutelná potřeba pomoci zprostředkovatele, nestandardní postupy při navazování pracovního poměru, neinformovanost o právech zaměstnance, nepravidelné vyplácení platu, potíže s uplatněním v oboru), bydlení (nedostatečná hygiena na společných ubytovnách,

nedostatek soukromí, vysoké nájemné, náročnost administrativních úkonů spojených s pronájmem), orientace v systému státních i nestátní orgánů a legislativy (absence kvalitních tlumočnicků a formulářů v mongolštině, lhostejnost českých úředníků k situaci cizince, odmítnutí lékařského ošetření, negativní přístup většinové společnosti, mediální nepřízeň). Největší překážkou integrace Mongolů do většinové společnosti je jazyková bariéra a s ní spojený nedostatek informací. Z toho pro cizince vyplývá sociální izolace, závislost na své komunitě, nedostupnost adekvátní institucionální pomoci, hrozba vykořisťování a riziko ztráty legálního povolení k pobytu. Nedostatečná znalost češtiny způsobuje, že tok informací mezi imigranty, kteří neovládají češtinu, proudí skrze několik málo osob. Informace putují neformálními sítěmi krajanů a v kontextu informační izolace či v případě častých změn v zákonech pro cizince, velice snadno dochází k dezinformacím, případně i ke vzniku kriminálních praktik (Jelínková, 2011).

5.4.5. Projekty nevládních organizací pro Mongoly v ČR

Vedle nejrůznějších rozvojových projektů v Mongolsku, byly i v ČR realizovány i projekty v reakci na zvýšenou mongolskou migraci do ČR a problémy, kterým mongolští migranti čelili. Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) v ČR realizovala během let 2007 až 2008 projekt *Informovaná pracovní migrace z Mongolska*, v rámci kterého probíhal výzkum komunity mongolských pracovních migrantů v ČR a zároveň byly realizovány dvě pracovní cesty českých představitelů do Mongolska. Druhá část tohoto projektu pokračovala do dubna 2010, kdy se projekt zaměřil především na neziskový sektor v oblasti prevence obchodu s lidmi a poskytování péče pro oběti obchodu s lidmi. V rámci projektu byly také publikovány letáky poskytující základní informace pracovním migrantům před cestou do ČR. Mezi další projekty, které IOM zorganizoval, patřilo i natočení filmu *Skvělá příležitost*, který se snaží přiblížit život Mongolů v ČR. Byl vysílán v mongolské televizi a v současnosti je zájemcům o pracovní cestu do ČR promítán na zastupitelském úřadě v Ulánbátaru. Konkrétně v Mongolsku pak Charita ČR realizovala od podzimu 2008 projekt *Informační platforma pro oblast zdravotně-sociální*. V rámci tohoto projektu byla v Ulánbátaru také otevřena informační kancelář, kde mohou občané Mongolska, kteří se chystají navštívit Českou republiku, požádat o praktické informace. Od února 2009 do července 2011 mohou Mongolové, kteří již na území ČR pobývají, využít v rámci tohoto projektu služeb telefonické informační linky pro občany Mongolska o životě v

ČR, linka nabízí i možnost tlumočení po telefonu (Spálenský 2010). Situaci Mongolů na území ČR se v rámci svých aktivit věnuje velké množství nevládních neziskových organizací (Např. Most pro lidská práva, Multikulturní centrum Praha, Integrační Centrum Praha, Organizace pro pomoc uprchlíkům, Sdružení pro integraci a migraci a další), (Spálenský, 2010).

5.4.6. Organizace a aktivity zaměřené na Mongolské imigranty v ČR

V roce 1990 byla založena jako dobrovolná nevládní a nezisková organizace Společnost přátel Mongolska (SPM), jejímž posláním a cílem je rozvíjet neformální přátelské styky s Mongolskem, přispívat k poznání Mongolska a propagovat Českou a Slovenskou republiku v Mongolsku. Tato společnost pořádá například besedy o Mongolsku, organizuje cesty do Mongolska atp. Ve vztahu k mongolské migraci do ČR jsou významné její aktivity, zejména setkávání jejích členů a příznivců zvané *Jurta*. Místní lidé se mohou dozvědět informace o Mongolsku a životě Mongolů. Akcí se rovněž účastní větší počet Mongolů, kteří v ČR žijí. Významná je i existence Česko-mongolské obchodní komory, která má za cíl podporovat vzájemné obchodní vztahy mezi podnikatelskými subjekty v ČR a v Mongolsku. V Plzni také několik let fungovala Česko-mongolská společnost, která částečně provozovala kulturní aktivity (např. večery s mongolskou hudbou, představení krojů atp.) a částečně se snažila Mongolům v ČR pomáhat. Další aktivitou byl Svaz Mongolů, který vznikl na začátku roku 2007 v Havlíčkově Brodě s cílem sdružovat Mongoly, kteří žijí na Vysočině. Mimo zapojení v oblasti kulturních a sportovních aktivit Mongolů vydával i mongolský bulletin. Mongolové mají možnost využívat právního a sociálního poradenství, které v ČR nabízejí nevládní organizace (Hůlová 2009).

5.4.7. Výzkum v oblasti mongolské migrace

Výzkumu mongolské migraci do ČR se zatím nikdo soustavněji nevěnoval. Vznikla však řada kvalifikačních prací, které se především zaměřují na jednu konkrétní oblast spojenou s mongolskou migrací (např. na Masarykově univerzitě: Látalová I.: *Proměny etnického složení obyvatelstva v Blansku po roce 1990*. 2010.; Krausová H.: *Mongolští přistěhovalci jako pracovní síla na Blanensku*. 2008; na Karlově Univerzitě: Jelínková M.: *Česká migrační a integrační politika v perspektivě mongolské migrace*. 2011, na Universitě Pardubice pak např. Spálenský A.: *Mongolská komunita v*

Pardubickém a Královéhradeckém kraji. 2010.). Zejména z etnografického pohledu je pak zajímavý příspěvek Čelka z roku 2001 s názvem *Mongoli a Česká republika*. Drobný náhled do života Mongolů v ČR přináší Krebs (2010) s prací zvanou *Sonda do prostředí mongolské pracovní migrace z roku 2009*, která vznikla v rámci aktivity organizace La Strada.

5.4.8. Pracovní aktivity Mongolů v ČR

Nelze jednoznačně říci, že by se Mongolové soustřeďovali do jednoho pracovního sektoru, ale existuje tendence uplatnění v kožedělném, textilním a strojním průmyslu. Skrze pracovní agentury a zprostředkovatele jsou zaměstnáváni i v málo prestižních oborech, přestože se snaží tyto pozice změnit a po čase sami najít přímé zaměstnavatele a uplatnění dle jejich vzdělání, což je vždy pro cizince těžší. Někteří imigranti se stávají falešnými podnikateli za účelem získání dlouhodobého pobytu anebo podnikatelského víza. Zařídí si živnostenské oprávnění, ale žádnou podnikatelskou činnost nevykonávají, jelikož podnikání jim slouží pouze jako jistota povolení k pobytu (Feistingerová, 2011).

5.4.9. Kulturní specifika Mongolů

Podle Feistingerové (2011) není správné považovat Mongoly za komunitu, jako uzavřený a vnitřně provázaný sociální organismus založený na společném etnickém původu či podobnosti vzhledu. Feistingerová (2011) popisuje Mongoly jako přátelské a společenské bytosti, které ale mají rádi své soukromí, preferují osobní svobodu a raději spoléhají na vlastní schopnosti. S tím souvisí i fakt, že neradi projevují slabost či potřebu pomoci. A pokud se skupina Mongolů jeví jako uzavřené společenství, většinou je tomu tak díky tlaku vnějších podmínek. S mongolskými komunitami se setkáváme například ve sdílených ubytovnách a bytech, kde jsou častěji v kontaktu se svými krajany než s místními obyvateli. V této okolnostmi vynucené kooperaci mezi nepříbuznými Mongoly nehrají roli kvalitativní hodnoty vztahu (vzájemná důvěra, citová vazba aj.), jak by se dalo čekat, kdyby tvořili komunitu. Pokud mongolští přistěhovalci tvoří uzavřené uskupení, příčinou může být vykořisťovatelský mechanismus, kdy například zprostředkovatel soustřeďuje a ovládá skupinu pracovníků, kteří jsou závislí na jeho službách. Příčin klamného zdání existence

mongolských komunit existuje několik, nicméně je dobré vědět, že ke komunitnímu typu sdružování Mongolové v novém prostředí přirozeně neinklinují.

Mongolové jsou budhisti a v komunikaci s lidmi s jiným vyznáním jsou velmi tolerantní. Taky jsou velmi klidní, nekřičí, nezvyšují hlas. Mongolové jsou velmi hrdý národ. Strach ani obavy nedávají najevo, vyčíst emoce z jejich tváří je obtížné. Působí a vystupují velmi sebevědomě a o radu si většinou neříkají (Hedvabnastezka, 2007). Nemají tudíž ve zvyku na své odlišné zvyklosti veřejně poukazovat. Na druhou stranu se často ohrazují proti nedostatku respektu při běžné mezilidské komunikaci. Mongolové se odlišují svojí časoprostorovou orientací, což se projevuje z našeho pohledu neschopností přijít v čas. To pramení z tradičního způsobu života v Mongolsku, kde čas v rozlehlých stepích nehraje roli. Oproti naší společnosti převažuje v Mongolsku tradiční společnost uctívající autoritu mužského pohlaví a kupodivu pokračovatelem rodu je nejmladší syn, nikoliv nejstarší, jak se předpokládá v našich podmínkách. Od muže se očekává vedení a zabezpečení rodiny, což je upřednostňováno před dobrým vzděláním. Žena má oproti jiným asijským kulturám ve společnosti rovnoprávné postavení. Mají uctivý a starostlivý přístup ke starším, což se odráží i v oslovování. Jednou z rozšířených zvyklostí i České republice, která nemusí být vždy pro Mongoly nejšťastnější, je důvěra v mluvené slovo a ústně uzavřené smlouvy, na což bohužel Mongolové naráží při jednání s nepoctivými zaměstnavateli (Jelínková, 2011).

6. Realizace výzkumu v ČR

6.1. Sběr dat

Výzkum byl realizovaný pomocí polo-strukturovaných rozhovorů na konci roku 2017 s mongolskými migranty v Praze. Pro potřeby analýzy bylo použito všech deset realizovaných rozhovorů. Žádný z rozhovorů nemohl být pro nedostatek informací vyřazen, jelikož neproběhlo takové množství rozhovorů, jaké jsem očekávala. Sedm rozhovorů se odehrálo za přítomnosti tlumočnice (multikulturní pracovnice) a tři pouze mezi autorkou a informantem, které jako dotazníky vyplnili informanti elektronicky. Většina rozhovorů proběhla v prostorách neziskové organizace, které informanti dobře znali, na klidných veřejných místech (kavárna, restaurace) anebo v případě tří dotazníků v domácnostech informantů.

Při výběru informantů byla využita především metoda účelového výběru ale také metoda sněhové koule. Většina informantů byla oslovena s žádostí o rozhovor na základě kontaktů multikulturní pracovnice neziskové organizace, ve které jsem během výzkumu absolvovala stáž. I přes propojení s neziskovou organizací a existující důvěry mezi multikulturní pracovníci a klienty organizace, bylo náročné přimět více potenciálních informantů ke spolupráci. Metodou sněhové koule se podařilo získat pouze dva informanty.

Co se týče poskytnutí informovaného souhlasu a slibu anonymity získaných dat, všichni informanti byli informováni o tom, k čemu budou jejich výpovědi použity a všichni s tím souhlasili. Cílem bylo, aby se všichni informanti cítili během rozhovoru co nejlépe a nebyli vystaveni žádné obavě, že by jejich výpovědi mohly být použity v jejich neprospěch. Jména jednotlivých informantů byla pro účely výzkumu a slíbenému zachování anonymity nahrazena identifikačním kódem R1 (informant 1) - R10 (informant 10).

Délka rozhovorů se pohybovala od deseti minut do půl hodiny. Výrazně delší rozhovory proběhly s Mongoly, kteří již na území České republiky žili delší dobu a měli už jisté zkušenosti s českou kulturou a společností. Během dotazování sedmi informantů, se kterými se autorka setkala osobně, si také dělala poznámky o neverbální komunikaci informanta a celkovém dojmu. Tyto poznámky byly použity při

procesu analýzy rozhovorů. Všechny rozhovory byly se svolením informantů nahrávány a následně autorkou přepsány.

Transkripce diktafonem nahraných rozhovorů byla vedena snahou dodržet co nejvíce doslovný a smysl dávající přepis pořízených rozhovorů. Vzhledem k tomu, že většina rozhovorů byla překládána, nebylo v těchto případech možné zachytit zdůraznění, odmlky anebo jiný projev emocí. Šest rozhovorů bylo překládáno z mongolštiny, odpovědi jednoho rozhovoru a dvou dotazníků byly v češtině a v jednom případě odpovídal informant písemně v angličtině. V několika případech byly nesrozumitelnosti a gramatické chyby pozměněny tak, aby bylo možno plně porozumět podstatě sdělení. Pro analýzu rozhovorů byly přepisy sjednoceny do struktury přímé řeči.

Pro všechny rozhovory a dotazníky byly připraveny tematické okruhy, na které se soustředil samotný výzkum. Po konzultaci s interkulturními pracovníci neziskové organizace, které většinu rozhovorů pomohly zprostředkovat, muselo dojít k redukci otázek z obavy, že by snad mohly být informantům nepříjemné odpovědět. Nicméně, jsem neváhala se dotazovat nad rámec předem naplánovaných otázek v případech, kdy informanti jevíli velký zájem o spolupráci. Odpovědi informantů se analyzují v těchto oblastech:

- Situace migranta před odjezdem
 - motivy migrace
 - výběr cílové země a informace o České republice před odjezdem
- Dimenze integrace
 - bydliště
 - typ ubytování
 - množství krajanů bydlících v okolí
 - zaměstnání/studium
 - pocit diskriminace

- vztahy s krajaný vs. vztahy s majoritou
- vnímání Čechů
- plány ohledně budoucnosti v ČR
- Transnacionalismus
- kontakt s rodinou v zemi původu
- cirkulární migrace
- remittance

6.2. Charakteristika informantů

Pro účel výzkumu byly použity výpovědi deseti informantů starších osmnácti let, kteří v době výzkumu pobývali na území hlavního města Prahy nejméně jeden rok a měli touhu v České republice zůstat. Aby byl výzkum co nejaktuálnějším odrazem moderních migračních vzorců (feminizace migrace), byl výzkumný vzorek zaměřen na genderovou vyrovnanost. Ve všech případech se jednalo o jednotlivce, 6 mužů a 4 ženy ve věku od 24 do 45 let. Pokud jde o rodinný stav informantů, pouze dva informanti byli ženatí, dvě informantky byly rozvedené a sedm svobodných. Co se týče migračního statusu, dominovaly osoby s dlouhodobým pobytem za účelem zaměstnání anebo studia a čtyři měli povolení k trvalému pobytu (tři z nich přijeli na základě dlouhodobého víza, jeden v ČR studoval ještě za socialismu). Mezi informanty byli tři studenti a zbytek měl manuální, intelektuálně nenáročné zaměstnání převážně v průmyslu nebo službách. Pouze tři informanti odpovídali během rozhovorů plynule v češtině, zbytek potřeboval tlumočnicka (multikulturní pracovníci) a jejich úroveň českého jazyka dosahovala maximální úrovně A2. Tabulka 2 shrnuje základní charakteristiky informantů, které byly pro tento výzkum získány.

Tabulka 2: Základní charakteristiky informantů

Informant	Pohlaví	Věk	Délka pobytu v Česku (roky)	Status	Druh pobytu
R1	žena	32	9	R	TP
R2	muž	40	11	V	TP
R3	muž	26	1	S	DP
R4	žena	31	1	S	DP
R5	žena	31	1	S	DP
R6	muž	25	2	S	DP
R7	muž	24	2	S	DP
R8	muž	45	8	V	TP
R9	žena	40	10	R	TP
R10	muž	30	3	V	DP

Vysvětlivky k tabulce:

TP - trvalý pobyt, DP - dlouhodobý pobyt

V - ženatý/vdaná, S - svobodný/svobodná, R - rozvedený/rozvedená

6.3. Doplnkové výzkumné aktivity

Kromě rozhovorů jsem se práce zúčastnila i několika kulturních událostí, na které jsem byla pozvaná buď přímo informanty anebo pracovníci neziskové organizace, v níž autorka absolvovala během výzkumu stáž. Jednalo se například o kulturní dny za účelem seznámení české společnosti s mongolskou kulturou, které navštívilo také velké množství Mongolů. Dále jsem byla součástí několika interkulturních setkání anebo jsem pomáhala při organizaci kurzů češtiny pro mongolské imigranty. V rámci stáže jsem také naslouchala při sociálních a právních poradenství a tím měla možnost získat informace o vyskytujících se problémech, kterým cizinci čelí při jejich pobytu v Česku.

6.3. Limity výzkumu

Na rozdíl od výzkumu kvantitativního se musí brát na v úvahu, že nelze zobecnit reprezentativnost dat ve smyslu vztáhnutí získaných poznatků na širší populaci, tudíž všechny mongolské přistěhovalce v České republice. Tento kvalitativní výzkum totiž disponuje nízkým počtem zkoumaných jedinců. Zároveň, vzhledem k slabé standardizaci dat, nedosahuje vysoké reliability, na rozdíl od výzkumu kvantitativního. Kvalitativnímu výzkumu zároveň se vytýká, „že jeho výsledky představují sbírku subjektivních dojmů. Pro jeho pružný a nestrukturovaný charakter ho lze, na rozdíl od kvantitativního výzkumu, těžko replikovat“ (Hendl, 2005). V průběhu analýzy jsou kvalitativní data redukována na témata či kategorie a dále jsou hodnocena subjektivně. Je zde kladen větší důraz na popis a zjištění, méně na testování hypotéz a ověřování (Rudenstam, Newton, 1992). Proto je během psaní diplomové práce důležité si neustále limity výzkumu připomínat, aby se vyvarovalo případnému zkreslení ze strany výzkumníka a dokázalo se dívat na zkoumaný problém s odstupem a nezaujatým pohledem.

7. Výsledky výzkumu

7.1. Situace před odjezdem

Jedná se o doplňkovou, ale jistě nezbytnou kategorii, která může mít dopad na integraci jednotlivců v cílové zemi, jelikož *push faktor* k emigraci nepřímo ovlivňuje přístup migranta k integraci do majoritní společnosti.

Důvodů k emigraci z Mongolska uváděli informanti několik. Nejčastějším důvodem byla špatná ekonomická situace informantů v zemi původu. Z Mongolska odcházeli lidé, kteří sice práci měli, ale stěžovali si na nízké platové ohodnocení anebo absenci možnosti atraktivních pracovních nabídek. Ekonomické důvody přitom uváděli migranti bez ohledu na věk či pohlaví.

„V Mongolsku je málo možností a málo práce a v oboru, ve kterém pracuji, se vyžaduje, aby zaměstnanci byli vysocí muži mladší třiceti pěti let. V Česku takové požadavky nejsou.“ R2

Čtyři informanti přijeli do Česka za účelem studia. Pochopitelně do této kategorie patří ti nejmladší ze skupiny dotazovaných informantů, kromě jednoho z nich, který emigroval ještě za dob socialistického Československa. Jedním z důvodů emigrace z Mongolska byla také možnost cestovat po Evropě. Další uvedenou motivací bylo sloučení s rodinou - jednalo se o mladé lidi migrující a) za rodiči anebo b) za staršími sourozenci.

„V Česku mám rodiče, které jsem neviděla osm let, takže jsem se chtěla sloučit s rodinou.“ R5

Lze konstatovat, že důvodům k migraci Mongolů do Česka dominovaly ty ekonomické, nicméně ve většině případů byly uváděny v kombinaci s důvody týkajícími se studia a snahy zajistit si lepší budoucnost, rodinných vztahů a sloučení s rodinou, touhy poznat svět, cestovat anebo žít lepší život.

Zajímavé bylo, že téměř každý informant dal autorce na otázku „proč jste si vybral/a jako cílovou zemi Českou republiku“ úplně jinou odpověď, nicméně existuje velká pravděpodobnost, že opět nejméně několik ze zmíněných důvodů hrálo roli při výběru země pro všechny informanty. Podle migrantů, volba odjezdu do Česka

závisela na českém efektivnějším sociálním zajištění, jednodušším vstupu a pobytu v zemi, diplomatických vztazích mezi zeměmi anebo faktu, že Česká republika leží v srdci Evropy a odtud je snazší cestovat po dalších evropských státech. Dva informanti vybírali mezi Českem a Jižní Koreou. V jednom případě vyhrála touha poznat novou kulturu, zatímco ve druhém případě to byly jednodušší a levnější životní podmínky v Česku. V dalších dvou případech výběr cílové země ovlivnily rodinné vztahy a sloučení s rodinou.

„Rodiče mi navrhli, abych odjela do České republiky anebo Jižní Koreje. Tak jsem si vybrala Českou republiku. Protože jsem sama Asiatka, tak proč bych jezdila do Koreje, tam jsou taky Asiati. Nevím... prostě jsem chtěla poznat Evropany a evropskou kulturu.“ R1

Velmi důležitou roli hrálo i povědomí o Česku a významnost transnacionálních sítí. Přestože velká část Mongolů (sedm informantů) nic konkrétního o České republice před příjezdem nevěděla, znala anebo alespoň věděla o někom, kdo v Česku pracoval anebo studoval. To přirozeně dávalo možnosti přijet do ČR smysl a větší důvěryhodnost.

„O Česku jsem před příjezdem skoro nic nevěděl, jen to že existuje. Ani jsem nevěděl, že Češi používají latinku.“ R3

7.2. Integrační dimenze

7.2.1. Účel pobytu

Sedm z informantů bylo legálně zapojeno do pracovního trhu, převážně šlo o fyzicky náročnější, manuální práce. Tři informanti, jak už bylo několikrát zmíněno, byli nepracující studenti. Minimální denní pracovní doba pracujících informantů byla osm hodin, a to pouze v případě dvou žen, které pracovaly v hotelu jako pokojské. Dva informanti pracovali v době výzkumu denně deset hodin, jeden pracoval jedenáct hodin a dva informanti dvanáct hodin. Naprostá většina byla se svým zaměstnáním nespokojena. Konkrétní důvody až na dvě informantky nikdo nechtěl sdílet:

„Jako cizinka jsem v práci dost diskriminovaná. Když přijdou Češky a řeknou, že odpracovaly tolik hodin, nikdo se jich na nic už neptá, ale my cizinky, naši práci zaměstnavatel vždy zpochybňuje.“ R9

„S prací moc spokojena nejsem. Pracuju dlouho a od té doby co přijeli do Čech i moje děti to mám těžké.“ R1

7.2.2. Bydlení

Po Praze byli informanti rozptýlení docela rovnoměrně, a to v každé části hlavního města, kromě severních částí, Praha 7, Praha 8 a Praha 9. Podle výpovědí výzkumného vzorku nedocházelo k prostorovým shlukům ani výběru bydlení na základě etnické soudržnosti (k názornosti prostorového rozmístění slouží Obrázek 1). Opět ale je nutné zmínit, že použitý vzorek informantů nebyl natolik velký, aby bylo možné zobecnit prostorovou organizaci všech mongolských cizinců v Praze. Tři studující informanti byli ubytovaní na vysokoškolských ubytovnách na Praze 6, anebo přímo v centru města (Praha 1) a zbytek pracujících bydlel na bytě. Ubytování hledali především na základě cenové dostupnosti. Jeden informant, žijící v Česku již jedenáct let, bydlel se svou rodinou v odlehlejší části města (Praze 21) a při rozhovoru sdělil, že v těsné blízkosti (což bylo stanoveno autorkou jako okolí v dosahu 5-10 minut chůze) žily ještě další čtyři mongolské rodiny. Dva informanti vypověděli, že v blízkosti jejich bydliště žili maximálně další dva mongolští přistěhovalci a pouze jeden z nich je znal osobně. Naprostá většina si nebyla vědoma žádných krajanů usídlených v blízkosti jejich místa bydliště. V rámci bytových jednotek bydleli buď etnicky nesmíšené rodiny anebo jednotlivci s více spolubydlícími opět stejného původu.

„Bydlím na bytě, na Praze 4, kde je levnější bydlení, tak proto bydlím tam. A bydlím s dítětem a se sestrami.“ R9

„Hledal jsem bydlení s kamarádem, se kterým jsem přijel do České republiky, ale neměli jsme štěstí. Našli jsme byt na Praze 10 přes příbuzné a bydlí nás na bytě 7 Mongolů“. R3

Zdá se, že přestože Mongolové nemají touhu se shlukovat a vytvářet enklávy, spoléhají a využívají sílu sociálních sítí k pomoci při hledání bydlení. Faktor ceny je tím nejdůležitějším kritériem při výběru a často je vysoké životní náklady ve velkoměstě spojuje na úrovni bytových jednotek. Ubytování a podmínky k němu byly identifikovány jako jedna z oblastí, kde mohou být migranti snadno zranitelní a jejíž určitá kvalita je na druhé straně nutná pro jejich inkluzi do majoritní společnosti (FEANTSA, 2002).

Obrázek 1: Prostorové rozmístění Mongolů žijící v Praze

Zdroj: Vlastní schéma

7.2.3. Subjektivní vnímání integrace

Pro účely měření integrace bylo jedním z kritérií při výběru informantů jejich záměr v Česku zůstat dlouhodobě, což všichni splnili. Zájem o občanství měli tři informanti, zbytek byl spokojený se získáním trvalého pobytu. O občanství měli zájem informanti, kteří v Česku bydleli více než devět let a měli v Česku děti, které navštěvovaly české školy.

„Taky přemýšlím nad občanstvím. Nevím, tady se cítím spokojeně. Když jedu do Mongolska, je to tam hezké, mám tam rodinu, ale po nějaké době se mi chce vrátit do Čech. Líbí se mi tady moc.“ R1

Většina informantů se rovněž cítí v České republice jako doma. A některým tento pocit umocňují oslavy mongolských svátků konající se v Česku a udržování mongolských tradic. Zároveň se naprostá většina informantů setkala s určitou mírou diskriminace a to buď v zaměstnání anebo ze strany širší veřejnosti. Mongolové však

nevnímají celou českou společnost jako rasistickou, protože mají s Čechy mnoho dobrých zkušeností. Zdá se, jakoby se jich nepříjemné zkušenosti nijak zvlášť nedotýkaly a neovlivňovaly jejich pohled na českou společnost jako celek, přestože jich informanti vyprávěli nemálo.

„Češi jsou veselí, vždycky se zeptají, co potřebuji, a snaží se mi pomoci.“ R9

„Sem tam něco bylo, ale nikdy jsem diskriminaci nebrala vážně. Myslím, že je to normální, když vidí, že jsem Asiatka. Říkají, že jsem Číňanka nebo Vietnamka. Někdy se špatně chovali, ale já si to nikdy nepřijímala osobně. Takoví lidé jsou a s tím nic neuděláme.“ R1

7.2.4. Interakce s majoritní společností

K analýze integrační dimenze byly vytvořeny dvě kategorie výzkumného vzorku na základě pravděpodobné intenzity interakce s majoritní společností. Do první kategorie spadají studenti, u kterých se předpokládá větší míra interakce s Čechy, jelikož studují na české univerzitě v českém jazyce a pravidelně komunikují s českými spolužáky. Na rozdíl od pracujících informantů, mluví česky na komunikativní úrovni a mají více volného času na společenský život a poznávání české kultury skrze každodenní činnosti (nákupy, návštěvy úřadů a využívání jiných služeb velkoměsta). Samozřejmě, aby tato skupina informantů a jejich výpovědi byly relevantní k výzkumu integrace, bylo třeba vybrat pouze ty, kteří mají zájem v Česku po studiu zůstat. Tudíž mají touhu „zapadnout“, stát se součástí české společnosti a eventuálně získat trvalý pobyt či občanství, zajišťující výhody, které nyní čerpat nemohou. Ve výpovědích všech třech studentů zaznělo, že s Čechy jsou právě nejčastěji ve styku během studia a především mezi spolužáky mají mnoho přátel, se kterými ale tráví čas nejvíce v sociálně konstruovaných situacích. Tedy v takových, jejichž organizátory nejsou cizinci samotní. Více času než s Čechy všichni studující informanti tráví se svými krajany z Mongolska, což ukazuje na preferenci udržování vztahů nejen s příbuznými, ale i přáteli stejného původu. Studenti mají díky možnosti rychleji si osvojit český jazyk výhodu oproti ekonomickým migrantům, jejichž prioritou je vydělávat peníze, být schopni pokrýt náklady na vyšší standard života ve velkoměstě a případně posílat část výplaty rodině do země původu. Z výpovědí studentů se může předpokládat jejich potenciální budoucí úspěšnost integrace. Díky studiu na českých univerzitách mají větší možnost získat vysoce kvalifikované pracovní pozice a zapojit se do české

společnosti i v rámci zaměstnání. Pokud se tito informanti po studiu zapojí do pracovního trhu v Česku, předpokládá se jejich úspěšná integrace.

Druhou kategorii tvoří pracující mongolští migranti, které charakterizuje dlouhá pracovní doba a málo volného času, nižší míra interakce s majoritní společností a velmi nízká anebo nulová znalost českého jazyka (ve většině případů). Jak již bylo zmíněno, tito cizinci pracují většinou déle než členové majoritní společnosti, často mají několik zaměstnání dlouho do večera a jejich kolegové jsou ve velké většině případů krajané z Mongolska anebo cizinci pocházející z Ruska, Ukrajiny, Moldavska, Litvy a Makedonie (jak ukázaly odpovědi rozhovorů). Obvykle jsou v práci nuceni rozumět česky, protože jim zaměstnavatel nezajišťuje překlad, přesto tito informanti česky nemluví a se svými spolupracovníky se dorozumívají v ruštině anebo v několika případech v angličtině. Pouze tři pracující informanti ze sedmi měli mezi kolegy Čechy, se kterými se občas potkávali po práci. Ale stejně jako v případě studentů, i pracující mongolští imigranti tráví nejvíce času s krajany anebo jinými cizinci než s Čechy. Jednoznačným faktorem, ovlivňujícím míru začlenění mongolských imigrantů do majoritní společnosti, se zdá být znalost českého jazyka a umístění na pracovním trhu. Většina informantů tak neodpovídá úspěšně se integrujícím cizincům. Nicméně dva informanti ze sedmi pracujících, informanti R1 a R8, se přesto zdají být na dobré cestě k plné integraci do české společnosti. Jedná se o ženu a muže ve středním věku. Oba žijí v Česku několik let (devět a osm let) a nejvýznamnějším faktorem hrajícím roli při zapojení do majoritní společnosti se předpokládá být český jazyk. Ten oba informanti plynule ovládají. Pomáhá jim být naprosto samostatní a dává širší možnosti zaměstnání. Informantka R1 byla dvaatřicetiletá žena, mluvící plynule česky, která poprvé přijela do Česka v roce 2008 s pracovní smlouvou. Prvních sedm let, měla mezi krajany v nové zemi pouze pár přátel a poté se její příbuzní žijící v Praze vrátili do Mongolska. V posledních letech měla více českých přátel a pracovala pouze s Čechy. Informant R8 byl pětáctičetiletý pán, žijící se svou rodinou v Praze 5. Do Česka se dostal již za minulého politického režimu jako student. Během studia se naučil plynule česky a po absolvování vysoké školy se na pár let vrátil do Mongolska. V České republice žil již nepřetržitě osm let, pracoval ve filmových ateliérech na Barrandově. Měl jediného kolegu Mongola a kromě toho několik českých kolegů a přátel, se kterými trávil svůj volný čas.

Ovšem délka pobytu nehraje vždy tu nejdůležitější roli. Pán ve věku čtyřiceti let (R2), žijící se svou rodinou a pracující v ČR již jedenáct let, téměř vůbec neovládal

češtinu a rozhovor s ním musel proběhnout za přítomnosti tlumočnice. Během výzkumu čerstvě změnil práci, přičemž celých jedenáct let pracoval v zaměstnání pouze s mongolskými kolegy, kde používal ke komunikaci pouze mongolštinu. Dá se předpokládat, že minimální vystavení majoritní společnosti odpovídalo i úrovni jeho českého jazyka. Přestože absolvoval kurz češtiny, jeho úroveň odpovídala stupni A1. Tento pán také zmínil, že ve stejné době zároveň změnil místo bydliště na základě neshody s jeho českým sousedem. Protože děti informanta a děti jeho sousedů se nepohodly, byla na informanta podána stížnost u majitele domu a ten ho bez vysvětlení nechal do měsíce vystěhovat. Přes značnou míru diskriminace, kterou zažil nejen od pronajímatele ubytování, informant vnímal Česko jako svou druhou vlast, měl trvalý pobyt a zájem o nabytí českého občanství. Nicméně, neznalost českého jazyka a s ním spojená neschopnost fungovat samostatně v majoritní společnosti je podle mého názoru velkou překážkou k budoucí plnohodnotné integraci informanta.

7.3. Transnacionální chování

7.3.1. Remittance

Polovina z mého vzorku Mongolů, kteří přijeli do ČR, posílala do Mongolska remittance. V rámci výzkumu otázka remitencí nebyla zúžena na specifické kategorie (finance, zboží anebo sociální remittance) jelikož pracovnice neziskové organizace, s nimiž jsem úzce spolupracovala během výzkumu, vnímaly tuto otázku jako příliš osobní. Přestože v průběhu rozhovorů jsem opravdu zpozorovala určitou nejistotu a zaváhání ze strany většiny informantů, když se hovořilo o remitencích, všichni dotazovaní byli schopni alespoň krátce odpovědět a tak přispět k analýze vlivu transnacionalizace na jejich integraci. Z odpovědí se zdá, že u déle usazených mongolských imigrantů je větší pravděpodobnost posílání remitencí. Remittance neposílali studenti a imigranti žijící v ČR po dobu jednoho roku či dvou let. Nicméně nelze posílání remitencí explicitně spojit s délkou pobytu v imigrační zemi. Z rozhovorů bylo zjištěno, že dva Mongolové posílali finanční příspěvky svým dětem v zemi původu během prvních let pobytu v ČR. Po několika letech, kdy došlo ke sloučení rodiny v Česku, přestali remittance posílat. Tudíž se nelze přiklonit ani k jedné z pravidelností (viz. kapitola remittance) o vývoji remitencí v čase. Podle výsledků rozhovorů odpovídá účast na remitování individuální situaci jedince a jeho vazbám na

zemi původu. Samozřejmě, protože výzkumný vzorek nebyl zvláště obsáhlý, nelze ani tyto výsledky zobecňovat. Je totiž možné, že bychom při zkoumání většího vzorku dokázali najít opakující se vzorec remitování. Obecně jsou remittance obvyklou transnacionální aktivitou mongolských migrantů, jelikož nejčastějším motivem emigrace z rozvojové země je lepší ekonomická situace. Z výzkumu lze rozumět, že v případě použitého výzkumného vzorku, remittance jsou posílány především na základě toho, jak moc je jejich příjemci potřebují a pokud vůbec migranti mají v zemi původu někoho, komu remittance posílat.

7.3.2. Komunikace mezi Českem a Mongolskem

Výpovědi informantů dokazují to, že mezi mongolskými imigranty a jejich domácí zemí probíhá intenzivní komunikace. Všichni informanti komunikovali se svými známými a/nebo rodinou v Mongolsku přes telefon anebo sociální sítě. Nejčastější kontakt udržovala informantka (R1), která psala rodině do Mongolska zprávy každý den. Na opačném konci komunikačního spektra, byl informant (R2), který udržoval kontakt cca jednou za měsíc, protože jeho rodina žila ve stepi, kam nedosahuje telefonní síť. Častěji komunikoval se synovci, studujícími v hlavním městě Mongolska. Naprostá většina informantů odpověděla, že pravidelně komunikovala s rodinou anebo přáteli v Mongolsku, minimálně jednou týdně.

„V Mongolsku není všude mobilní síť a s rodinou, která žije ve stepi, se spojím třeba jen jednou za měsíc. Ale se synovci, kteří studují v Ulánbátaru, komunikuji častěji.“ R2

7.3.3. Návštěva Mongolska

Pouze ve velmi ojedinělých případech jeli Mongolové navštívit rodinu a přátele zpět do Mongolska. Vzhledem k velké vzdálenosti mezi Českem a Mongolskem a s tím spojeným vysokým nákladům na cestu, si mnoho mongolských migrantů v ČR nemůže dovolit být transnacionálně fakticky mobilní. Z informantů se do Mongolska od příjezdu podívalo pouze pět informantů. S výjimkou jednoho třicetiletého studenta, který vykazoval velmi vysokou míru transnacionality v sociokulturní oblasti, se jednalo o starší jedince, kteří se vrátili do země původu po osmi až deseti letech života v ČR. Šlo o tři muže a dvě ženy, kteří si mohli až po několika letech finančně

dovolit cestovat a navštívit rodinu anebo důvodem návratu byla příprava sloučení s rodinou a následný doprovod rodinných příslušníků do Česka.

„Prvních osm let jsem v Mongolsku nebyla, naposledy jsem tam byla minulý rok.“

R9

Závěrem lze bezpochyby konstatovat, že naprosto všichni mongolští informanti komunikují pomocí moderních telekomunikačních prostředků anebo sociálních sítí a se svou zemí původu udržují těsné vazby. Na druhé straně, pouze polovina informantů se do své vlasti osobně krátkodobě vrací a pouze polovina informantů posílá remitence. K závěrečné analýze transnacionálního chování informantů byla pro přehlednost využita zjednodušená tabulka transnacionálních aktivit podle Boccagni (2012). Na zodpovězení výzkumné otázky, zdali se mongolští imigranti chovají transnacionálně, byly využity dvě dimenze transnacionality (ekonomická a sociokulturní), které reprezentují nejčastěji se vyskytující chování transmigrantů (posílání remitencí, pravidelná komunikace s rodinou či známými v zemi původu a návštěva země původu).

Tabulka 3: Přehled transnacionálních aktivit informantů

Informant	Ekonomická dimenze: Posílání remitencí (finance, dárky)	Sociokulturní dimenze:	
		Pravidelná komunikace	Návštěva Mongolska
R1	ne	ano	jednou za rok
R2	ano	ano	ne
R3	ano	ano	ne
R4	ne	ano	ne
R5 ✓	ano	ano	jednou za rok
R6	ne	ano	jednou za rok
R7	ne	ano	jednou za rok
R8 ✓	ano	ano	jednou za pár let
R9 ✓	ano	ano	jednou za rok
R10	ne	ano	vícekrát do roka

Zdroj: Vlastní analýza podle Boccagni (2012).

Za transmigranty jsem označila ty informanty, kteří se v době výzkumu chovali transnacionálně v obou dimenzích, to znamená, že posílali remittance, pravidelně komunikovali s lidmi ze země původu a zároveň byli mobilní a Mongolsko nejméně jednou do roka navštívili (v jednom případě, jednou za pár let). Výběr migrantů, kteří vykazovali nejvyšší počet transnacionálních aktivit, byl také založen tak, abych mohla zkoumat vztah transnacionality a proces integrace, jelikož pro mongolské imigranty není zvykem se úplně odtrhnout od své kultury a života v zemi původu, tudíž do určité míry se transnacionálně chová většina cizinců. A také existuje větší pravděpodobnost korelace mezi transnacionalismem a mírou integrace pokud cizinec vykazuje několik transnacionálních aktivit zároveň. Jak lze vyčíst z tabulky, tzv. transmigrantů nebyla ani polovina (tři informanti), dvě ženy a jeden muž. Zbytek informantů se do určité míry také choval transnacionálně, šest informantů posílalo remittance, sedm informantů pravidelně navštěvovalo zemi původu a všichni, deset informantů, udržovalo kontakt s rodinou či přáteli pomocí telekomunikačních technologií. Nejnižší míru transnacionality vykazovala jednatřicetiletá informantka (R4), která neremitovala a také ani za dobu jejího ročního pobytu v Česku nenavštívila Mongolsko. Nicméně jak již bylo zmíněno, stejně jako zbytek informantů, i ona udržovala kontakt s rodinou v zemi původu. Za migranta s transnacionálním chováním by jí bylo možné také označit, jelikož v imigrační zemi bydlela teprve jeden rok a důvodem neremitování a nemobility byla její ekonomická situace. Je možné, že časem by jí finanční úspory dovolily vycestovat, ale zároveň transnacionální chování není spojeno pouze s finančními možnostmi migranta. Transnacionalismus však zahrnuje i v tomto výzkumu neprobádanou politickou dimenzi anebo sociokulturní aktivity jako jsou dlouhodobá nostalgie, sociální identifikace s lidmi stejného etnika a původu nebo identifikace s kulturou a uměním země původu. Během rozhovorů nedošlo na tyto otázky. Ale v rámci metody pozorování a doplňkových aktivit (zmíněné výše) jsem byla schopna alespoň zjistit, že několik imigrantů vykazuje identifikaci s krajany, navštěvují kulturní mongolské události v Česku, podporují mongolský film či festivaly, a na tyto akce mě čtyři informanti pozvali.

7.4. Vztah transnacionalismu a integrace

K analýze vztahu transnacionalismu a procesu integrace byly využity výpovědi třech informantů vykazující nejvyšší míru tzv. transnacionálního chování. V porovnání s transmigranty byly následně analyzovány i výpovědi ostatních informantů.

Informantkou s identifikačním kódem R5 byla mladá, jednatřicetiletá Mongolka, žijící v Česku něco málo přes jeden rok, přijela spolu s manželem, který měl v plánu v České republice studovat, a ona sama přijela na pracovní smlouvu. O imigrační zemi nic před příjezdem nevěděla ani ji dříve nenavštívila a to přesto, že její rodiče v Česku žili v době výzkumu již osm let. Vzhledem k existenci mnoha sociálních kontaktů jednoduše našla bydlení v bytě s několika dalšími krajany. Informantka pracovala v hotelu s cizinci z Ukrajiny, Moldavska a Litvy, se kterými komunikovala rusky a protože nemluvila česky, neměla žádné české přátele, a s majoritní společností nepřišla téměř vůbec do styku. O kurzy češtiny zájem měla, ale ten navštěvovala pouze dva měsíce, jelikož jí česká gramatika přišla příliš náročná. Během svého života v Česku se vrátila do Mongolska jednou, pravidelně komunikovala se zbytkem své rodiny každý víkend a v případě potřeby taky zasílala do Mongolska část své výplaty. Informantka se nezdála být v době výzkumu integrovaná do majoritní společnosti a to především kvůli neznalosti jazyka a minimálnímu kontaktu s majoritou. Problémem začlenění mongolských imigrantů často bývá, spíše než transnacionální chování jedince, jeho uplatnění na pracovním trhu a podmínky života v imigrační zemi. Nicméně v případě této informantky se zdá, že do jisté míry její proces integrace ovlivňují oba tyto faktory. Na jedné straně je jako cizinka na pracovním trhu, která neovládá jazyk většiny, limitována - obsadila spolu ostatními migranty hůře placené pracovní pozice. Na druhou stranu, při rozhovoru zdůraznila, že emigrovat byl v první řadě nápad jejího manžela, tudíž jí k integraci do české společnosti může chybět motivace. Navíc informantka vykazovala transnacionální chování i ztotožňováním se s mongolskou menšinou v Praze, a to skrze trávení volného času s krajany, udržování mongolských tradic a zvyků a v neposlední řadě díky účastnění se kulturních akcí podporujících mongolskou kulturu.

Druhým informantem, který byl na základě analýzy transnacionalismu označen jako jedinec s poměrně značnou mírou transnacionálního chování, byl pětáctřicetiletý muž (R8) s trvalým pobytem, který přijel do Československa

studovat. Za dob jeho studia na univerzitě se naučil česky, což mu v budoucnu zajistilo výhodu větších možností na pracovním trhu. Po absolvování univerzity se na pár let vrátil do Mongolska a nakonec se s manželkou a dětmi usadil v Česku. V době rozhovoru žil v ČR již osmým rokem a jeho děti navštěvovali českou střední školu. Informant, mluvící plynule česky, pracoval ve filmových ateliérech české televize a měl jediného spolupracovníka cizince, přítele Mongola. S českými přáteli trávil tolik času co s krajaný, v nové zemi se jevil být po letech dobře zorientovaný a samostatný, ovládající jazyk většiny a také silně integrovaný, jak bylo zjištěno v předchozí kapitole. Informant se byl schopen začlenit do majoritní společnosti i přes značnou transnacionální aktivitu. To, co mohlo přispět k úspěšnému procesu integrace, se v tomto případě zdá být intenzivní studium jazyka během studijního pobytu a zároveň i osobní přístup imigranta (zájem zapadnout do české společnosti a mít mezi Čechy přátele).

Třetím transmigrantem byla čtyřicetiletá žena (R9), pobývající v Česku již deset let. Do ČR přijela za sestrami, se kterými také v Praze bydlela. Paní byla rozvedená a její dítě v době výzkumu chodilo do druhé třídy české základní školy. Její migrační příběh byl podobný jako informantky R5. Důvodem emigrace byl především doprovod tehdejšího manžela a výběr cílové země jim usnadňovala dlouhodobá komunikační síť, která spojovala ji a její rodinné příslušníky usazené v České republice před jejím příjezdem. Informantka rovněž pracovala v hotelnictví, a protože neovládala češtinu, byli jejími kolegy Ukrajinci a Makedonci. Na rozdíl od informantky R5, pobývala v Česku mnohem déle, a přesto za celou dobu nenavštívila kurz češtiny. Zmínila se, že kvůli jazykové bariéře nemá žádné české přátele, ale Čechy vnímá jako veselé a vstřícné lidi. Nicméně, na základě dostupných informací předpokládám, že informantka není integrovaná a zdá se, že právě její transnacionální chování proces integrace zpomaluje. Větší vliv než posílání remitencí anebo komunikace s rodinou v Mongolsku, může mít její identifikace s mongolskou menšinou v Praze a také to, že je víceméně v Česku spokojená, ale integrace do většinové společnosti ji nepřijde být zásadní a upřednostňuje život ve své komunitě krajanů. Ve srovnání s informantem R8, který žil v Česku o trochu déle než tato žena, byla mnohem dále od pomyslného bodu úplného začlenění do majoritní společnosti, což autorka připisuje osobnímu přístupu migrantky a její (ne)ochotě stát se součástí nové společnosti.

Ze zbývajících sedmi informantů, kteří vykazovali menší míru tzv. transnacionálního chování, splňovala předpoklady pro integraci pouze jediná informantka (R1). Tato informantka přijela do Česka před devíti lety s pracovní smlouvou a v době rozhovoru jí bylo třicet dva let. K rozhodnutí emigrovat přispěla rovněž rada rodičů, aby odjela buď do Evropy anebo do Jižní Koreje hledat lépe placené zaměstnání. Během prvních pár let v Praze neznala mnoho Mongolů, přestože zde bydleli její příbuzní a přátelé, kteří se ale po pár letech vrátili zpět do Mongolska. Proto během svého pobytu v nové zemi trávila převážně svůj čas s Čechy a díky absolvování jazykového kurzu se brzy naučila plyně česky. Ze všech ostatních informantů udržovala s rodinou v zemi původu nejpravidelnější a nejčastější kontakt. Posílala zprávy každý den a dlouhá léta posílala rovněž remittance na podporu jejích dvou dcer. Dva měsíce před konáním rozhovorů informantka přivezla své děti do Česka a od té doby remittance neposílala. Se zemí původu se necítila již spjatá. Ráda se vracela, aby navštívila své rodiče, ale po čase se jí stýskalo po Česku, kde se cítila více jako doma. Informantka se zdá být dobře integrovaná, zatímco vykazuje několik transnacionálních aktivit. Tzv. transnacionální chování není v jejím případě překážkou začlenění se do majoritní společnosti díky přístupu informantky k životu v nové zemi. Předpokládám, že pozitivní pohled jejích rodičů k migraci a zároveň zkušenost několika příbuzných a přátel s životem v Česku dopomohl migrantce ke vnímání integrace v nové zemi jako běžný a žádoucí proces. Vlastní iniciativu informantky, začlenit se a naučit se česky, vnímám jako nejvýznamnější faktor.

V případě studentů nelze s jistotou říci, že byli integrovaní, jelikož podmínkou úspěšné integrace je participace na pracovním trhu a přestože, většina vysokoškolských studentů si při studiu přivydělává, neplatí to však v případě mého vzorku. Nicméně, i studenti jsou pro analýzu vztahu transnacionalismu a integrace významnou cílovou skupinou, protože na jejich chování v nové zemi lze určit vzorce chování a vnímání integrace na základě etnického původu. Student (R10), kterému bylo v době výzkumu již třicet let, vykazoval větší míru transnacionalizace, jelikož měl v Mongolsku manželku a dítě, za kterými se vracel nejméně čtyřikrát do roka a navíc s nimi udržoval každodenní kontakt pomocí sociálních sítí na internetu. Přesto jako zbytek dotazovaných studentů, měl velmi blízko k plnohodnotné integraci do české společnosti, a to díky znalosti češtiny a širším možnostem uplatnění na pracovním trhu po absolvování české univerzity. Ačkoli, měl spoustu mongolských přátel a také navštěvoval mongolské kulturní události v Česku, rád trávil čas s jeho českými

spolužáky a české společnosti se nestránil. V případě tohoto studenta je možné konstatovat, že transnacionalismus neovlivní jeho úspěšnou integraci. Po studiu má v plánu se v Česku usadit a přivést svou ženu a dítě. Otázkou zůstává, do jaké míry bude informant transnacionální po tom, co dojde ke sloučení rodiny v Česku a nebude mít koho v Mongolsku navštěvovat.

Zbylí tři pracující informanti nebyli zatím integrováni, jelikož se jednalo především o migranty žijící na území Česka více než jeden rok (R3, R4), v jednom případě jedenáct let (R2). Hlavní překážkou jejich integrace se zdá být jazyková bariéra a stále velká vazba na zemi původu. Informanty, žijící v Česku nejkratší dobu z celého vzorku, brzdila v začlenění dlouhá pracovní doba a to, že jejich spolupracovníci byli další cizinci, tudíž byli minimálně vystaveni majoritní společnosti. Informanti se nesnažili navštěvovat kurzy českého jazyka a jejich vazba na zemi původu byla natolik silná, že většinu svého času v nové zemi trávili s krajaný, navštěvovali mongolské kulturní události v Česku, udržovali kontakt s blízkými v zemi původu a v několika případech posílali remitence. Informant (R2), jak již bylo zmíněno, celých jedenáct let pracoval pouze s mongolskými spolupracovníky, česky se neučil a nejvíce svého času trávil s krajaný. Dalo by se říci, že na integraci měl spoustu času. Ale jeho pozitivní vnímání Česka jako svého druhého domova poukazuje na fakt, že se sice cítí v nové zemi dobře, ale pouze proto, že žije v úzké komunitě svých krajanů. Tito krajaní mu poskytují pocit domova, a tudíž necítí potřebu se učit zvykům nové země. Transnacionální chování velmi ovlivnilo jeho neúspěšnou integraci do majoritní společnosti a to konkrétně identifikací se svým národem a svou kulturou v Česku.

Transnacionalismus vnímám jako sociální proces migranta v nové zemi spíše než nějaký abstraktní koncept. Stejně tak imigrant si sám volí, zdali má zájem se integrovat do většinové společnosti. K tomu jistě přispívá i nové prostředí, přístup majoritní společnosti k cizincům anebo integrační politika nové země. Ale prvotní podnět přichází s ochotou cizince přijmout novou kulturu a hodnoty. Výsledky analýzy naznačují, že transnacionální chování vykazují jak integrování tak neintegrování cizinci a výpovědi informantů jasně dokazují, že nezáleží na čase, jaký cizinec stráví v nové zemi. Důležitou roli v integraci hraje i původ migrantů, jejich kultura, tradice a typický vzorec chování. Transnacionální chování se zdá být pro mongolské přistěhovalce v Česku společné. Není běžné úplně odstříhnout vazby s

rodinou a přáteli v zemi původu, nýbrž jsou s nimi v neustálém kontaktu a pravidelně se navštěvují.

8. Závěr

Tato práce se zaměřila na studium vztahu transnacionalismu a procesu integrace, na což nahlíží optikou zkoumání života migrantů v České republice, konkrétně na území hlavního města Prahy. K tomu účelu bylo vybráno studium mongolské migrace do ČR a konkrétním cílem bylo zjistit, zdali se mongolští imigranti chovají transnacionálně a zdali tyto transnacionální praktiky ovlivňují jejich proces začlenění do majoritní společnosti. K zodpovězení těchto otázek byla provedena případová studie deseti mongolských přistěhovalců, která vychází především ze zjištění výzkumu realizovaného pomocí rozhovorů ale také pozorování, náslechu socio-právních poradenství anebo účasti na kulturních událostech konající se v Česku na podporu mongolské kultury.

Mongolové přijížděli do Česka již během minulého politického režimu. V rámci přátelských dohod mezi Českem a Mongolskem, jako dvou socialistických zemí, bylo pro Mongoly snadné vyjet se stipendijním vízem či s pracovní smlouvou. Během těchto let došlo k vybudování sociálních sítí mezi oběma zeměmi, díky kterým je pro mongolské migranty Česko jednou z nejvyhledávanějších destinací. Imigrace Mongolů byla však v nedávných letech spojována s vykořisťovatelskými praktikami zprostředkovatelů anebo samotných zaměstnavatelů využívající cizince jakou levnou pracovní sílu. V reakci na tuto situaci se vláda České republiky snaží Mongolům pomáhat skrze integrační centra, nicméně dlouholetá nepřipravenost a nesjednocenost integrační koncepce nedává centrům dostatečnou pravomoc situace zlepšit.

Je pravděpodobné, že na základě těchto nepříjemných zkušeností s českou společností mají Mongolové tendenci se více upínat na své krajany v Česku a umocňovat transnacionální chování, neboli propojenost se svou rodnou zemí a s lidmi stejného původu, kteří jsou pro ně v cizím prostředí symbolem jistoty a důvěry. Nicméně z výzkumu lze konstatovat, že transnacionální chování je společné pro všechny mongolské přistěhovalce bez rozdílu věku, délky pobytu, účelu pobytu či pohlaví. A i přes značnou vzdálenost mezi Českem a Mongolskem je míra transnacionálního chování u mongolských přistěhovalců významná. Transnacionální chování vykazují i studenti, kteří mají možnost žít ve stejných podmínkách jako většina českých studentů. Na rozdíl od pracujících imigrantů však neposílají

remitence, přesto velmi často komunikují s rodinou v Mongolsku a tráví svůj volný čas v Česku s krajany. Bylo zjištěno, že Mongolové hojně zasílají do Mongolska remitence a to především, pokud v zemi původu zůstává někdo blízký, kdo remitence potřebuje. Z důvodu menšího výzkumného vzorku nebyla potvrzena ani jedna ze dvou pravděpodobných teorií vývoje posílání remitencí, nicméně, převažovali remitující informanti, kteří byli v Česku usazeni několik let, a tudíž si mohli dovolit část své výplaty posílat do Mongolska. Ačkoliv ekonomická situace migranta rovněž určuje jeho mobilitu a návštěvu rodné země, velká část Mongolů jezdí navštěvovat rodinu pravidelně a to i v případě, že se Česko pro ně stalo druhým domovem. Rovněž bylo zjištěno, že mongolští imigranti udržují pravidelný kontakt s lidmi v zemi původu skrze moderní komunikační prostředky, především mobilní telefony a internetové sociální sítě. Mongolové jsou hrdí na svou kulturu a spolu se svými krajany v Česku dodržují tradiční kulturu a zvyky, účastní se veřejných kulturních událostí reprezentující mongolskou kulturu, jako jsou festivaly mongolského jídla nebo promítání mongolských filmů.

Pro zodpovězení mé druhé výzkumné otázky, zdali transnacionalismus ovlivňuje proces integrace, se přikláním k pragmatickému přístupu. Souhlasím konkrétně s autory Erdal a Oeppen (2013), kteří popisují transnacionalismus a integraci jako sociální procesy, kdy se migranti adaptují na měnící se okolnosti v důsledku jejich prostorového pohybu. Oba procesy jsou volbou migranta, a proto oba procesy mohou existovat zároveň a mohou být také ovlivňovány vnějšími jevy. V případě transnacionalismu může migrantovu míru transnacionálního chování ovlivňovat jeho ekonomická situace, zánik vazeb s rodinou v zemi původu (například v důsledku úmrtí), ale také zdůrazňované vzorce chování založené na etnickém původu migranta. Jeho integraci může negativně ovlivnit nepřívětivá integrační politika přijímací země, diskriminace na pracovním trhu či xenofobní přístup majoritní společnosti. Transnacionalismus i integraci může ovlivňovat především migrant sám a to ochotou či neochotou zúčastnit se těchto procesů. Výsledky výzkumu ukazují, že transnacionální chování vykazují Mongolové, kteří splňují požadavky pro plnohodnotnou integraci ale také ti, kteří integrování zdaleka nejsou. Výpovědi informantů nasvědčují, že transnacionalismus nezbytně nezpomaluje proces integrace, jelikož existují případy dvou informantů, kteří byli velmi transnacionální a zároveň se zdáli být do české společnosti dobře začlenění. Zároveň, na základě kompilace materiálu k sepsání teoreticko-kontextuální části práce, bylo zjištěno, že

transnacionální chování může ovlivnit rozhodnutí migranta se do nové společnosti integrovat a to v případě, že má se zemí původu extra silné vazby, například v podobě investic do podnikání v zemi původu anebo úmysl se do země původu vrátit. V tom případě migrant neklade velký důraz na začlenění se. V případě mého výzkumného vzorku se zdá, že transnacionální chování mongolských migrantů má ve většině případů na jejich integraci vliv, jelikož spousta z nich například neovládá češtinu a preferují častější kontakt s krajany než s Čechy.

Současně, jak bylo zmíněno, na integraci cizinců v nové společnosti má vliv spousta jiných vnějších faktorů. Součástí této diplomové práce bylo tyto faktory identifikovat na případu mého mongolského vzorku. Mezi nejčastější faktory zpomalující integraci mongolských migrantů v Česku je jejich omezení výběru zaměstnání a pozice na pracovním trhu. Z důvodu neznalosti českého jazyka, často pracují s dalšími cizinci. Je pro ně typické, že pracují více než osm hodin denně a na jakýkoliv kontakt s českou společností jim nezbývá mnoho času. Dalším faktorem je přístup české společnosti k cizincům a často se objevující diskriminace v zaměstnání či při hledání ubytování. Tento přístup se rovněž odráží na imigrační a integrační politice vlády České republiky, která nepodniká dostatečné kroky k zamezení vykořisťování cizinců na pracovním trhu a poskytování jim stejných práv jako občanům. Nejvýznamnějším faktorem, který však mohou Mongolové jednodušeji ovlivnit je neznalost češtiny, což určuje sociální chování imigrantů v Česku a preferenci trávení času s krajany. Mongolové si vybudovali své sociální sítě, ve kterých se necítí nuceni učit se zvykům nové společnosti a to posiluje jejich transnacionální chování.

Pro hlubší poznání vztahu transnacionalizace a integrace a faktorů ovlivňující proces integrace u mongolských přistěhovalců v Česku navrhuji provést hlubší rozhovory a záznam biografie imigrantů. Je třeba prozkoumat například i politickou sféru transnacionálních aktivit, zdali migrant volí v zemi původu, aktivně se podílí na politických událostech anebo vlastní více občanství. Významný pro výzkum by byl také mnohem rozsáhlejší výzkumný vzorek, abychom dokázali vztáhnout výsledky analýzy na většinu Mongolských imigrantů v Česku. Užitečnější by bylo vybrat tento vzorek pouze na základě pracujících cizinců, ne studentů, u kterých nelze určit jasně stupeň integrace.

Seznam použité literatury a zdrojů

- ALBA, R., FONER, N. (2017): How successful is immigrant group integration in the United States and Western Europe? Comparative review and analysis. *Geografie*, 122, 4.
- ANDERSON, R. (1996): Social Mobility of Immigrants: Escalator Regions in Sweden from an Ethnic Perspective. *Human Geography*, 78, 1, 3-25.
- BARŠA, P. (1999): Politická teorie multikulturalismu. Centrum pro studium demokracie kultury, Brno.
- BARŠA, P., BARŠOVÁ, A. (2005): Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Mezinárodní politologický ústav, Praha.
- BELL, J. (2016): Migrants: keeping a foot in both worlds or losing the ground beneath them? Transnationalism and integration as experienced in the everyday lives of Polish migrants in Belfast, Northern Ireland. *Social Identities*, 22, 1, 80-94.
- BOCCAGNI, P. (2012): Even transnational social field must have its boundaries: Methodological options, potentials and dilemmas for researching transnationalism. In: Vargas-Silva C., *Handbook of Research Methods in Migration*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 295-318.
- BOGARDUS, E. S. (1949): Cultural Pluralism and Acculturation. *Sociology and Social Research*, 34, 125-129.
- BOSSWICK, W., HECKMANN, F. (2006): Social integration of immigrants: Contribution of local and regional authorities. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin.
- BROWN, R.P.C. (1997): Estimating remittances functions for Pacific Island Migrants. *World Development*, 25, 4.
- BRUBAKER, R. (2001): The Return of assimilation? Changing perspectives on immigration and its sequels in France, Germany and United States. *Ethnic and Racial Studies*, 24, 4.

- BRUNEAU, M. (2010): *Diasporas, transnational spaces and communities*. IMISCOE Research: *Diaspora and Transnationalism*. Amsterdam University Press, Amsterdam.
- BYGREN, M. (2013): Unpacking the causes of ethnic segregation across workplaces. *Acta Sociologica*, 53, 3-19.
- CASTELLS, S. (1996): *The Rise of the Network Society*. Blackwell, Oxford
- CASTELLS, S., MILLER, M. J. (2009): *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World 4*. Basingstoke, Palgrave MacMillan.
- COHEN, J., SIKERCI, I. (2005): A comparative study of Turkish and Mexican transnational migration outcomes: facilitating or restricting immigrant integration? In: *Comparing Recent Migration in the United States and Europe*. Lexington, Lanham.
- CUTLER, D., GLAESER, E. (2004): Is the melting pot still hot? Explaining the resurgence of immigrant segregation. *Review of Economics and Statistics*, 90, 3, 478-497.
- ČELKO, V. (2003): Mongoli a Česká republika. Jak pomoci k integraci. In: *Integrace cizinců na území České republiky. Výzkumné zprávy a studie vytvořené na pracovištích AV ČR na základě usnesení vlády České republiky č. 1266/2000 a 135/2001*. AV ČR, Praha, 441–452.
- ČERNÍK, J. (2005): Pilotní výzkum prostředí obchodu s lidmi na území České republiky. International Organization for migration. www.mvcr.cz/soubor/dokumenty-kriminalita-iom-pdf.aspx (cit. 1.1.2018).
- DAHINDEN, J. (2010): *The dynamics of migrants' transnational formations: Between mobility and locality*. IMISCOE Research: *Diaspora and Transnationalism*. Amsterdam University Press, Amsterdam.
- DE TAPIA, S. (1995): *L'émigration turque: Circulation migratoire et diaspora*. *Diasporas*. Reclus-La Documentation Française, Paris.
- DORJ, T. (2011): *Analysis on Market for Remittances in the Czech Republic Case study: Migrants' money transfer from the CR to Mongolia*. Bachelor theses. Institute of Economic Studies FSV UK, Praha.
- DRBOHLAV, D. (2004): *Sharing experience: Migration Trends in Selected Applicant Countries and Lessons Learnt from the New Countries of Immigration in the EU and*

Austria. Migration Trends in Selected EU Applicant countries. International Organization for Migration, Vienna.

DRBOHLAV, D., A KOL. (2010): Migrace a (i)migranti v Česku; Kdo jsme a odkud přicházíme. Sociologické nakladatelství, Praha.

DRBOHLAV, D. (2015): Ukrajinská pracovní migrace v Česku: migrace-remittance-rozvoj. Univerzita Karlova v Praze. Karolinum, Praha, 123-136.

DUBOVICKÝ, I. (1996): Etnicita a chicagská sociologická škola. Český lid, 83, 1, 53-73.

ELLIS, M., A KOL. (2004): Work together, live apart? Geographies of racial and ethnic segregation at home and at work. Annals of the Association of American Geographers, 94, 620-637.

ELLIS, M., WRIGHT, R. (2005): Assimilation and differences between the settlement patterns of individual immigrants and immigrant households. Proceeding of the National Academy of Science, 25, 15325-15330.

ERDAL, M., OEPPEN, C. (2013): Migrant balancing Acts: Understanding the Interactions between Integration and Transnationalism. Journal of Ethnic and Migration Studies, 39, 6.

ESSER, H. (2004): Dore „New“ Immigration Require a „New“ Theory of Intergenerational Integration? The International Migration Review, 38, 3, 1126-1159.

FAIST, T. (1999): Transnationalization in International migration: Implications for the study of Citizenship and Culture. Transnational Communities Programme Working Paper, 99, 8. University of Oxford, Oxford.

FAIST, T. (2010): Towards transnational studies: World Theories, trans nationalization and changing institutions. Journal of Ethnic and Migration studies, 36, 1.

FEISTINGEROVÁ, V. (2011): Vietnamci, Mongolové a Ukrajinci v ČR. Ministerstvo vnitra ČR, Praha, 80.

FAVELL, A. (2001): Integration policy and integration research in Europe: a review and critique. In: Aleinikoff A. & Klusmeyer D. Citizenship Today: Global Perspectives and Practices. Brookings Institute/Carnegie Endowment for International Peace, Washington DC, 349–399.

- GLAZER, N., MOYNIHAN, D. P. (1970): *Beyond the Melting Pot: The Negroes, Puerto Ricans, Jews, Italians, and Irish of New York City*, Cambridge (MA) MIT.
- GLICK SHILLER, N. (2003): The centrality of ethnography in the study of transnational migration. In: Foner N., *American arrivals*. School of American Research, Santa Fe, 99-128.
- GLICK-SCHILLER, N., BASCH, I., BLANC, C. (1995): From immigrant to transmigrant: Theorizing transnational migration. *Anthropological Quarterly*, 68, 1, 48-63.
- GORDON, M. (1964): *Assimilation in American Life: the role of grace, religion, and national origins*. Oxford University Press, New York.
- GUARNIZO, L. E., SMITH, M. P. (1998): *Transnationalism from Below*. Piscataway Transaction Publishers, New Brunswick.
- GUARNIZO, L. E. (2003): The economics of Transnational Living. *International Migration Review*, 37, 3.
- GUBERT, F. (2002): Do migrants insure those who stay behind? Evidence from the Kayes area (Western Mali). *Oxford Development Studies*, 30, 3.
- HALL, M. (2009): Interstate migration, spatial assimilation, and the incorporation of US immigrants. *Population, Space and Place*, 15, 57-77.
- HENDL, J. (2005): *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Portál, Praha.
- HEWSTONE, M., BROWN, R. (1886): *Contact and Conflict in Intergroup encounters*. Blackwell, Oxford.
- HINTERMANN, C. (2003): *Research Impact Analysis and Discussion: Report from the Technical Meeting in Vienna 2001 and Future Research in the Field*. Working Papers E 16/2003. The Population Research Institute, Helsinki.
- HLADÍLEK, J., POLÁK, J., ŠÍMA, J. (1997): *Mongolsko - jurta*. Mondo, Společnost přátel Mongolska & Klub cestovatelů Globe, Praha.
- HŮLOVÁ, P. (2009): *Když se zastanou jen komunisté*. Lidové noviny, Praha.
- IMF (2009): *International Transactions in Remittances: Guide for Compilers and Users*. International Monetary Fund, Washington.
- JANSKÁ, E. (2007): *Adaptace/integrace imigrantů do majoritní společnosti: druhá generace cizinců a jejich rodičů v Česku*. *Geografie – Sborník ČGS*, 112, 2, 142-160.

- JELÍNKOVÁ, M. (2011): Česká migrační a integrační politika v perspektivě mongolské migrace. Rigorózní práce. Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova, Praha.
- JOPPKE, C. (2007): Beyond national models: Civic integration policies for immigrants in Western Europe, *West European Politics*, 30, 1, 1-22.
- JORGEN, C. (2008): The determinants of migrant remittances. *Oxford Review of Economic Policy*, 24, 3, 582-599.
- KRAUSOVÁ, H. (2008): Mongolští přistěhovalci jako pracovní síla na Blanensku. Diplomová práce. Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Brno.
- KREBS, M. (2010): Sonda do prostředí mongolské pracovní migrace. La Strada, Amsterdam.
- KREBS, M., PECHOVÁ, E. (2008): Zpráva z projektu: vietnamští dělníci a dělnice v českých továrnách. La Strada ČR, Praha.
- KREMER, M., MASKIN, E. (1996): Wage inequality and segregation by skill. Working Paper No. 5718. National Bureau of Economic Research, Cambridge.
- LACHMANOVÁ, L. (2006): Francouzský model integrace imigrantů: jeho výsledky a komparativní hodnocení. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, Praha.
- LAL, B. B. (1990): *The Romance of Culture: Robert E. Park on Race and Ethnic relations in Cities*. Routledge, London.
- LANDEKER, W. S. (1950-1951): Types of Integration and Their Measurement. *American Journal of Sociology*, 53, 332-340.
- LÁTALOVÁ, I. (2010): Proměny etnického složení obyvatelstva v Blansku po roce 1990. Diplomová práce. Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Brno.
- LEONTIYEVA, Y. (2006): Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové). Sociologický ústav, Praha.
- LEVITT, P. (2001): Transnational Migration: Taking Stock and future Directions. *Global Networks*, 1, 3.
- LEVITT, P., GLICK SCHILLER, N. (2004): Conceptualizing Simultaneity: A Transnational Social Field Perspective on Society. *International Migration Review*, 38, 3, 1002–1039.
- LEVITT, P., KHAGRAM, S. (2008): Constructing transnational studies. In: Levitt P., Khagram S., *The transnational Studies Reader*. Routledge, New York, 1-28.

- LEY, D. (2004): Transnational spaces and everyday lives. *Transactions of the British Institute of Geographers*, 29, 2.
- LUCASSEN, L. (2006): Is Transnationalism compatible with assimilation? Examples from Western Europe since 1850. *IMIS Beitrage*, 29.
- MASSEY, D. S. (1984): Ethnic residential segregation: A theoretical synthesis and empirical review. *Sociology and sociological Research*, 69, 3.
- MORAWSKA, E. (2003): Immigrant transnationalism and assimilation: A variety of combinations and the analytic strategy it suggests. In: *Towards Assimilation and Citizenship: Immigrants in Liberal Nation-State*. Palgrave Macmillian, Basingstone.
- OECD (1998): *Immigrants, Integration and cities: Exploring the links*. OECD Publications, Paris.
- OEPPEN, C. (2013): A stranger at home: Interactions between transnational return visits and integration for Afghan refugees. *Global Network*, 13, 2.
- OTČENÁŠEK, J. (2003): Řekové a řečtí etničtí Makedonci v České republice. In: *Uherek Z.: Integrace cizinců na území České republiky*. Akademie věd České republiky, Praha.
- PARK, R. E. (1926): The Urban Community as a Special Pattern and A Moral Order. In: *The Urban Community*. University of Chicago Press, Chicago.
- PEACH, C. (2005): The ghetto and the ethnic enclave. In *Desegregating the City: Ghettos, Enclaves and Inequalities*. State University of New York Press, Albany.
- PORTES, A., GUARNIZO, E., LANDOLT, P. (1999): The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field. *Ethnic and racial studies*, 22, 2, 217-237.
- PORTES, A., GUARNIZO, L. E., HALLER, W. J. (2002): Transnational entrepreneurs: An alternative form of immigrant economic adaptation. *American Social Review*, 67, 2.
- RUDENSTAM, K. E., NEWTON, R. R. (1992): *Surviving Your Dissertation: A Comprehensive Guide to Content and Process*. SAGE Publications, Thousand Oaks.
- SCHANS, D. (2009): Transnational family ties of immigrants in the Netherlands. *Ethnic and Racial Studies*, 32, 7.

SIMONS, S. (1902): Social Assimilation I.-VII. *American Journal of Sociology* 6, 7, 790-822, 53-79, 234-248, 386-404, 539-556, 790-793, 388-394.

SNEL, E., ENGBERSEN, G., LEERKES, A. (2006): Transnational involvement and social integration. *Global Networks*, 6, 3.

SPÁLENSKÝ, A. (2010): Mongolská komunita v Pardubickém a Královéhradeckém kraj. Diplomová práce. Fakulta filozofická, Univerzita Pardubice, Pardubice.

STRÖMGREN, M., TAMMARU, T., DANZER, A., Ham, M., MARCIŃCZAK, S.,

STJERNSTRÖM, O., LINDGREN, U. (2014): Factors Shaping Workplace Segregation Between Natives and Immigrants. *Demography*, 51(2), 645-671

SZALÓ, C. A KOL. (2007): Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich, CDK.

TAMAKI, E. (2011). Transnational home engagement among Latino and Asian Americans: resources and motivation. *International Migration review*, 45, 1.

TAMMARU, T., A KOL. (2010): Learning through contact? The effects on earnings of immigrant exposure to the native population. *Environment and Planning A*, 42, 2938-2955.

THASHER, F. (2013): *The Gang: A study of 1 313 gangs in Chicago*. University of Chicago Press, Chicago.

THOMAS, W. I., ZNANIECKI, F. (1918-1920): *The Polish peasant in Europe and America*. Monograph of an immigrant group. The University of Chicago Press, Chicago.

TOLLAROVÁ, B. (2006): *Integrace cizinců v Česku: pluralita nebo asimilace?* Biograf, Praha.

TÖLÖLYAN, K. (1991): The nation-state and its others: in lieu of a preface. *Diaspora*, 5.

TSAKIRI, E. (2005): Transnational communities and identity. *Refugee survey quarterly*, 24, 4, 102-104.

UHEREK, Z. A KOL. (2016): *Migrace: Historie a současnost*. Občanské sdružení PANT, Ostrava.

VALÁŠKOVÁ, N. A KOL. (1997): Aliens or One's Own People. Prague occasional papers in Ethnology, 4.

VERTOVEC, S. (2007): Super-diversity and its implications. Ethnic and racial studies, 30, 6, 1024-1054.

VERTOVEC, S. (2006): The Emergence of super-diversity in Britain. Policy and Society Working paper. ESRC Centre on Migration, 6, 25.

VERTOVEC, S. (2009): Transnationalism. Routledge, Abingdon.

Online zdroje

ALGAA, S. (2008): Growth of Internal and International Migration in Mongolia. 8th International Conference of Asia Pacific Migration Research Network. <http://apmrn.anu.edu.au/conferences/8thAPMRNconference/6.Sologo.pdf> (cit. 12.8.2017).

BOUŠKOVÁ, P. (1998): Pracovní migrace cizinců v České republice v 70. až 90. letech. <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/integrace2/nks01/prispevek4.pdf> (cit. 2.1.2018)

CE (1998): Measurement and Indicators of Integration. Council of Europe. http://www.coe.int/t/dg3/migration/Documentation/Series_Community_Relations/Masurement_indicators_integration_en.pdf (cit. 25.4.2017).

CIZINCI (2015 a): Integrační centra. MPSV, MV ČR, Praha. <http://cizinci.cz/cs/2025-integracni-centra> (cit. 23. 2. 2018).

CIZINCI (2015 b): Koncepční politické dokumenty EU. MPSV, MV ČR, Praha. <http://cizinci.cz/cs/2155-koncepcni-politicke-dokumenty-eu> (cit. 23.2.2018).

ČERNÍK, J. (2004): Active Civic participation of Immigrants in the Czech Republic. Country Report prepared for the European research project POLITICS. <http://www.uni-oldenburg.de/politics-europe> (cit. 14.4.2017).

ČSÚ (2017): Počet cizinců v ČR. Český Statistický úřad. https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu (cit. 2017-07-31).

FEANTSA (2002): Report on Immigration and homelessness in the EU. European Federation of National Organisations Working with the Homeless. http://www.feantsa.org/files/immigration/imm_rept_en_2002.pdf (cit. 20.1.2018).

FORS (2010): Koncepce ZRS ČR 2010-2017. Oficiální stránky Českého fóra pro rozvojovou spolupráci. <http://www.fors.cz/rozvojova-spoluprace/ceska-politika/jake-jsou-prioritni-zeme-a-sektory-zrs-cr/#.WaL0R8ZpzIU> (cit. 27.8.2017).

HS (2007): Jak se naučit mít rád Mongoly. Hedvabnastezka.cz. <http://www.hedvabnastezka.cz/rady/1755-jak-se-naucit-mit-rad-mongoly/> (cit. 27.8.2017).

IOM (2016): Mongolia. International Organization for Migration. <https://www.iom.int/countries/mongolia> (cit. 2.10.2017).

CPIC (2009): Informace o projektu. Centrum pro integraci cizinců. <http://www.integracnicentra.cz/Onas/InformaceOProjektu.aspx> (cit. 25.10.2017).

JELÍNKOVÁ, M. (2018): Česká republika jako ráj pro Mongoli? <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/ceska-republika-jako-raj-pro-mongoly> (cit. 1.2.2018).

LEVITT, P., LAMBA-NIEVES, D. (2010): It's Not Just About the Economy, Stupid: Social Remittances Revisited. <https://www.migrationpolicy.org/article/its-not-just-about-economy-stupid-social-remittances-revisited> (cit. 23.2.2018).

MPSV (2005): Realizace Koncepce integrace cizinců v roce 2004 a její další rozvoj v roce 2005. Ministerstvo práce a sociálních věcí. http://cizinci.cz/repository/2154/file/usneseni_2005_5.pdf (cit. 2.2.2018).

RUDMIN, F. W. (2009): Catalogue of Acculturation Constructs: Description of 126 Taxonomies 1918-2003. <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1074> (cit. 1.1.2018).

SLAVIČÍNSKÝ, J. (2018): Mongolské léto na konci světa. <http://www.rozvojovka.cz/clanky/1950-mongolske-leto-na-konci-sveta.htm> (cit. 1.2.2018).

STOJAROVÁ, V. (2004): Modely integrace imigrantů a jejich projevy v české politice. CEPSR. <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=204> (cit. 26.2.2018).

TOŠNEROVÁ, B. (2009): Podoba integrace cizinců v českých krajích - Krajská integrační centra. Migraceonline.cz. <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2210832> (cit. 2.12.2017).

TRBOLA, R., RÁKOCZYOVÁ, M. (2009): Lokální strategie integrace cizinců v ČR. VÚPSV. http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_271.pdf (cit. 26.9.2017).

WB (2018): Mongolia, country overview. The World Bank. <http://www.worldbank.org/en/country/mongolia/overview> (cit. 28.3.2018).